

FR. W. FOERSTER

VĚČNÉ SVĚTLO

NAKLADATELSTVÍ KROPÁČ & KUCHARSKÝ V PRAZE

Fr. W. Foerster - Em. Žák

VĚČNÉ SVĚTLO

*Několik časových kapitol o náboženských
a kulturních otázkách naší doby.*

L. P. 1936 KROPÁČ & KUCHARSKÝ V PRAZE

*Ťeho Milosti
nejdůstojnějšimu Pánu, panu*

*Dr. METHODU ZAVORALOVĪ,
opatu strahovskému,*

*v upřimné úctě a v srdečném přátelství
připisuje*

Em. Žák.

NIHIL OBSTAT.

Joannes Opatrný,
censor, dcp.

IMPRIMATUR:

Dr. Theophilus Opatrný,
vicarius generalis.

Pragae die 2. maji 1936 N. O. 5801.

VYTISKL ČESKOSLOVENSKÝ KÓMPAS V PRAZE XVI

Úvod překladatelův.

Friedrich Wilhelm Foerster, z něhož tuto několik úvah podávám, jest jeden z předních pedagogických a sociologických moderních spisovatelů. Narodil se v Berlíně r. 1869. Jeho otec *W. Jul. Foerster*, profesor a přednosta astronomického oddělení při berlínské universitě, vychoval svého syna beze všech náboženských vlivů.

Jako mladý doktor stal se *Fr. W. Foerster* sekretářem »Německé společnosti pro ethickou kulturu«, která usilovala mravnost založiti na biologických a sociálních základech; tedy mimo každý motiv náboženský. Své praktické vychovatelské kursy v Curychu a Lovani konal v tomto duchu. Také jeho první publikace nesly ráz přirozené, laické ethiky. Ale vlastní vychovatelská zkušenost a nestranné studium vedly Foerstera k přesvědčení, že pro morálku je náboženský základ nezbytný. Zřekl se svých volnomyšlenkářských názorů a stal se rozhodným zastáncem náboženské, konfesijní výchovy.

Po svém vysokoškolském působení ve Vídni a v Mnichově usadil se v Paříži, protože působení ve vlasti znemožnily mu intriky stavovských i politických nepřátel. Zásadní stoupenec federativního Německa byl nepřítelem bismarckovského centralismu, a ještě více totalitního státu Hitlerovy ráže. Byl obviněn z vlastizrady. Některé jeho knihy demonstrativně na berlínském náměstí spáleny — Foerster, chlouba německé vychovatelské vědy, úctu požívající i u svých kolegů, kteří stáli na opačném hledisku všech občanských práv ve své vlasti.

Z četných spisů Foersterových uvádíme: *Jugendlehre. Ein Buch für Eltern, Lehrer und Geistliche.* — *Schule und Charakter. Moralpädagogische Probleme.* — *Christentum und Klassenkampf. Gesichtspunkte und Anregungen zur socialen Arbeit und zur Ver-*

ständigung der Klassen. — Christentum und Pädagogik. Eine Entgegnung an Herrn Domdechant dr. Kiefl. — Christus und das menschliche Leben. — Das ewige Licht und die menschliche Finsterniss. Úvahy tuto podávané jsou přeloženy z této Foersterovy knihy. — Religion und Charakterbildung. Psychologische Untersuchungen und pädagogische Vorschläge. — Autorität und Freiheit. Betrachtungen zum Kulturproblem der Kirche. — Politische Ethik und politische Pädagogik. — Sexualethik und Sexualpädagogik. Eine neue Begründung alter Wahrheiten. — Schuld und Sühne. Psychologische und pädagogische Grundfragen des Verbrecherproblems und der Jungenfürsorge. — Lebensführung. Ein Buch für junge Menschen. (Vyšlo též v českém překladu.) — Erziehung und Selbsterziehung. Hauptgesichtspunkte für Eltern und Lehrer, Seelsorger und Jugendpfleger. — Weltpolitik und Weltgewissen.

Foerster sám o sobě.

»Své svobodomyšlné stanovisko ve všech otázkách, bral jsem velmi vážně. Studoval jsem všechnu volnomyšlenkářskou literaturu; zahloubal jsem se do všech její důsledků. A právě toto studium bylo mi rozhodným podnětem, abych se svobodomyšlnosti zřekl. Krok za krokem jsem poznával, že zde skýtá se vlastně kamení místo chleba, a čeho ze svobodomyšlnosti zažítí možno, není dostatečným pokrmem. Mé bývalé přesvědčení bylo výslednicí nejenom důsledně beznáboženské výchovy, ale také abstraktních, skutečnému životu dalekých výkladů, jichž se mladému člověku na universitě dostává, a on při tom nemá příležitosti, aby řádně poznal názory opačné. Ale v těchto názorech nenalezl jsem opravdového uspokojení; pociťoval jsem spíše velikou duševní prázdnotu a neklid. Bezděky jsem chápal, že musím svůj životní názor opravit pozorováním skutečného života. Proto záhy po své doktorské zkoušce přerušil jsem svoji vědeckou dráhu a věnoval jsem se téměř 2 léta studiu dělnického hnutí a otázce mladistvých provinilců; prakticky jsem byl činný v chudinství, podnikl studijní cesty do Anglie a do Spojených států amerických, a konečně začal jsem v Curychu svoji vychovatelskou činnost, pěstiti řádné charaktery. A právě, že jsem si bedlivě všimal skutečného života a konkrétních potřeb živého člověka, bylo vlastní příčinou mého v n i t ě n í h o o b r a t u.

Nyní začal jsem hleděti na křesťanství jinýma očima. Dříve zdálo se mi životu odcizené, mrtvé, zastaralé; nyní jsem poznal, že já odcizil se životu a byl jsem mrtvý. »Až my mrtví se probudíme!« A dnes pevně jsem o tom přesvědčen, že mnozí z mých současníků, když půjdou touže cestou pozorování života vůkol i svého vlastního, přijdou

k témže názorům, které já dnes zastávám. A potom ani oni nezůstanou státi při akademicky rozbředlém a moderně zpovrchněném křesťanství, ale poznavše přímo ono lidské a všeobecně křehké, znovu pochopí a v úctě budou míti nadlidskou velikost Kristovu. Jsem stoupencem demokracie na poli politickém, ale na poli duchovně mravním demokracie vede ke zmatkům. Neříkám, že není na čase ethické otázky důkladně promysleti. Ale teprve ten, který řekl: »Já jsem světlo světa«, může nám otevřítí oči, abychom stáli na správném hledisku, s něhož vše, co je temné, nám se objasní, a všechny cesty nám se osvětlí! (Neue Züricher Nachrichten; 4. července 1908.)

Ve svém spise »Christentum und Paedagogik« (str. 36), Förster vypravuje, kterak se stal věřícím křesťanem. Nikoli oním křesťanem, jenž věří v Boha a při tom uznává jen mravouku, kterou hlásal Ježíš Kristus; ale křesťanem, který věří v božství Ježíše Krista. Praví:

»Nejdříve výslovně prohlašuji, že se u mne nejedná o náhlé obrácení. Jenom zcela pomalu životním pozorováním a životními zkušenostmi, jakož i studiem církevních otců odcizil jsem se svému dřívějšímu volnomyšlenkářství. Pouze v přijetí božství Kristova ve smyslu církevního učení mohu mluvit o náhlém proniknutí, které však všemi předcházejícími vnitřními zážitky, studii a životními dojmy pomalu bylo připravováno. Bylo to v roce 1906, před starým reliefním obrazem Ježíše Krista v Gethsemaně na chrámovém portálu v Lucernu, kde zcela náhle slova: »Můj pán, můj Bůh« propukla v mém vědomí a odloučila mne v ostrém osvětlení radikálně ode všech názorů, které zůstaly vězeti v pouhém lidském a historickém Ježíši.«

Na pedagogickém kursu v Inspruku r. 1913 Foerster s důrazem prohlásil: »Mohu výslovně jako své přesvědčení prohlásiti, že křesťanství, které pevně netrvá na Synu Božím, které chce býti pouze časným a relativním zjevem, tím již ztratilo nejvyšší tvůrčí povahotvornou sílu a vůči převaze časnosti nemůže se vykázati žádnou srdce posilující autoritou. Tam, kde z Krista učiněn je zase bludu podrobený člověk, jsme odpoutáni od bezpečné pravdy, tam Spasitel světa utápí se v bouřném víru duši, kol něhož historie nás vede; my slyšíme hukot větru, který kol nás unáší pokolení, všechno je relativní, vše subjektivní, vše je vývojem, není již žádné bezpečné jistoty v životě ni v smrti, a slova: »Nebe a země pominou, ale slova má nepominou«, nejsou než šíleným přeháněním choromyslného. Pro osvícence a přemnohé svobodomyšlné křesťany je učení o Bohu člověku Kristu těžkým pohoršením. P ř i j d e v š a k j i n á g e n e r a c e, k t e r á z r o z e n a a v y r o s t l a v d o b ě, k d y B ů h a č l o v ě k s e o d l o u č i l i, a t a o p ě t p o c h o p í, jak učení o Bohu člověku plně vyhovuje nejvniternější potřebě duše. Nás, kteří jsme se vrátili z nevěry ku křesťanské víře, učním, že Kristus je pouhý člověk, nelze uspokojiti. Toto učení nám ničeho neskytá a neuspokojuje naši vnitřní zkušenost o Vykupiteli, jako již Napoleon řekl: »Věřte mi, já vyznám se v lidech; Kristus byl více než člověkem«. Kdo vyzná se v lidech, ten nemůže viděti Krista žíti a umíratí, aby mu se rtů nesplynula slova: »Pán můj a Bůh můj.« Proto je učení o Synu Božím základem vši hlubší výchovy. V Synu Božím sklání se Tvůrce ke tvorům, chtěje jim pomoci, a pozvedá člověka vzhůru, jako Klement Alexandrinský řekl: »Bůh stal se člověkem, aby se's od tohoto člověka naučil, jak člověk stane se

bohem.« Mé přesvědčení o nenahraditelném prakticko-výchovném významu křesťanského náboženství rostlo paralelně s rostoucí mojí vnitřní jistotou, že Kristus je cesta, pravda a život.»

Bůh a svět.

Mluvíme-li s některými lidmi o vyšším světě a o duchovním určení, usmívají se tomu podobně, jako v bájce ušklebují se zvířata nad tím, že člověk chodí přímo po dvou, místo aby lezl po všech čtyřech. Pozemský rušný život nejenom že prudce strhuje lidi do starostí o jejich potřeby, ale při tom ustavičně přináší též takovou opojnou hudbu, jako kolovrátek u kolotoče, kde člověk propadá klamným domněnkám, že všechnen ten pozemský ruch a shon má nenahraditelnou cenu a člověku náleží s chutí v něj sestoupiti a po smyslu a posledním cíli života vůbec se netázati.

Teprve vážná operace, která člověka náhle postavila před konec života a před věčnost, smrt drahého přítele, velké zhroucení životních nadějí, teprve to vytrhne člověka na okamžik z hlomozného a závrať vzbuzujícího běhu velkého kolotoče a vynucuje otázku: Proč a k čemu to všechno? Proč vlastně žiji? Ale hned potom začíná vše ohlušující kolovrat znova, přehluší onu spasnou otázku a zase strhuje nás neúprosně v dřívější koloběh, jenž nemá smyslu.

Jenom pozorujme na chvíli z otevřeného okna šílený ruch a shon v moderním velkoměstě. Jak neúnavně vše hlučí, hřmotí, se řítí; malí, tmaví nebo pestří drobní lidé sedí jako přikováni v pevných vozech, nebo jsou napěchováni v proud pěších chodců. To je obraz bezradostného vlivu »pokračující civilisace«, v níž smrt a život rychle proudí.

Kde zůstal hlas Boží k člověku? »Dejte mi pokoj, nemám na to čas! A co vlastně myslíte?« Odpoví můj známý.

A přece člověk ví, že vše to sřítí se v propast,

protože lidstvo odcizilo se Bohu. Horečná činnost neprovázená modlitbou; svět dobývající, síla ale bez lásky; vše objímající organizace bez ducha; běh světa všech a se všemi, ale bez cíle; strach všech přede všemi, a konečně zbrojení všech proti všem, to hrozí všeobecnou zkázou. K těm koncům dnes všechno spěje; pomalu, ale jistě. Neboť vše, co nespěje k Tvůrci, nemůže vésti než k záhubě. To je přesná a jasná logika všeho lidského života, který se odloučil od svého nejvyššího smyslu a zdroje.

Ale tam, kde říkáme »B ů h« a nikoli »J á«, kde nejprve se modlíme a potom pracujeme, tam ožívají se a působí v nás síly s hůry, které s naším pouhým lidským strojem spolupracují. Tam vše, co zdálo se nám beze smyslu, nabývá smyslu. Všechno utrpení a všechny nesnáze mají svoji úlohu. Tam nedere se ku předu to, co je vedlejší, a jen to, co je nejhlavnější, klidně a jistě získává své pravé místo. Tam dovede člověk býti spravedlivým a každému dávat, co mu náleží; tam nesoudí s hořkostí a s vášní. Dovede klidně naslouchati druhému a nechce jenom sebe sama stále uplatňovati; tam člověk slouží sám, místo aby dal si sloužiti, tam jedná přímo a nedá se klamati skutečnými poměry; pracovati pro mír stane se mu horečnou nutností, vše viditelné stane se mu podobenstvím neviditelných věcí, člověk znovu vzkříšený stává se pánem života, přírody, techniky. A ustává všechna kletba, která spočívala na pracech sezvířečtělého člověka.

Nedovedem zcela se rozhodovati mezi světlem a tmou; s jeho oběťmi, které duši posilují, a její neúprosnou důsledností. A všechna tak zvaná »energie« je slepou a mdlou, jakmile blíží se veliká její zkouška. Člověk může míti mnoho

dobré vůle a přece při tom zůstávati zcela pasivním člověkem, poněvadž jeho energie bez každého zásadního rozhodnutí dává se poháněti jenom okolnostmi a příležitostmi.

Proto setkáváme se v moderním životě s mnohými silnými lidmi, kteří přece jsou naprosto bezcharakterními, poněvadž nedospěli k žádnému nejvyššímu rozhodnutí. Když slyší otázku: »Quo vadis — kam jdeš«, odpovídají: Nevím. Vždy podle okolností. I ctnosti nejsou než »skvoucí nepravosti«, nejsou-li usměrněny oním nejvyšším důležitým rozhodnutím mezi vyšším a nižším světem, s něhož získávají svůj smysl, svoji metafysickou velikost a svoji ukázněnost. To platí pro všechnu kulturu.

Všechn řád, organisace, věda, ano nejlepší a nejjemnější hnutí lidské přirozenosti, a právě tyto, vedou jen do zmatku a zkázy, jakmile ony, jako andělé na obrazech starých mistrů, Boha nemilují a Bohu neslouží. Všechna bída moderní civilisace náleží daleko více v pobloudilých ctnostech, nežli ve vědomých nepravostech.

A proto moderní duše začíná znovu tušiti, co znamená slovo: »Bůh«. Nikoli jenom soud nad zlem, ale také míru v dobrém, věčné světlo uprostřed lidských bludiček; bezpečné spojení lidského s nadlidským, universální místo radikálního, všemocné místo kolísavého, pokoru místo samolibosti, soucit místo odsouzení, soud místo soucitu, velikost duše a pevnou vnitřní víru místo pouhého moralisování. Znamená to tichý, mlčící kříž místo každého honosivě hlásaného pokroku.

Zásadní rozhodnutí.

Často mluvíme o životosprávě. A co vlastně to znamená? Zajisté tolik, že sami svůj život

spravujeme, řídíme, usměrňujeme, a nikoli že se dáváme životem vésti a řídit. Je mnoho lidí, kteří nemají žádného pevného životního cíle, k němuž směřují a s jehož hlediska všechny vnější i vnitřní podněty posuzují. Proto stávají se bezděčnou kořistí a obětí náhodných poměrů, událostí a okolí. Stále měnících svých známostí, vlastních nálad a pudů. Po celý život dávají se všemi možnými vlivy a událostmi sem či tam kolébat, unášeti.

Mnozí lidé, kteří se zdají velmi čilí a aktivní, jsou v nejdůležitějších životních poměrech pasivní, beze vší energie. Jejich čilost a zdánlivá ráznost neslouží velikému životnímu cíli, jistému ideálu, který by jejich vůli určoval míru a směr. Ale stávají se obětí různých okolností, chvilek. Jsou jako lodičky bez kotvy, zmítané vlnami brzo tím, brzo oním směrem. To však není rozumná lidská činnost, to je spíše jakási pohyblivost, kolísavost, těkavost vůle i činu.

A přece hlavní zásadou lidské činnosti musí býti: dojítí určitého cíle. Chápati, co k němu vede, a co od něho vzdaluje. Člověk musí svoji činnost organisovati, musí jasně a pevně rozlišovati, co je pro jeho životní cíl hlavním, nezbytným, a co vedlejším, nepodstatným, nebo i škodlivým. V tom spočívá charakter člověka.

Řecká legenda o Herkulovi na rozcestí, kde se mu nabízejí za průvodce na jedné straně rozkoš, na druhé ctnost, má hluboký smysl. Silný člověk svoji energii, rozhodnost, vytrvalost nemůže jinak projevit, nežli tak, že na počátku své dráhy rozhodne se naprosto buď pro jedno, či pro druhé. A toto rozhodnutí musí mu býti hlavním a důležitějším, nežli vše, co bude

mu ještě v životě voliti. Na něm závisí jasnost a význam všeho, o čem v životě bude ještě někdy rozhodovati. —

Takové rozhodnutí se ve velkém stylu není dnes v módě. Člověk rozhodne se, pečlivě vše uvažuje, pro své budoucí povolání; vypočítá a připraví přesně každou jeho etapu. Ale jinak zahrává si s časem každou hodinou a příležitostí, až ponenáhlu stane se z něho lehkomyšlník. A on si toho ani neuvědomí!

»A n o« a »n e«, bývají obyčejně první slova, jimž se učí, kdo chce si osvojiti cizí řeč. Ale tato krátká slova: »Ano« a »ne« jsou také nejdůležitější pro charakter člověka. »Ano« — toť veliké a rozhodné přiznání, v němž člověk dává na váhu všechny své životní síly; je to rytířský projev věrnosti a lásky. »Ne« — toť pevný hrad svědomí, rázné odmítnutí všeho, co mně nenáleží. Posvátná odvaha odříkání. A jak byla tato slova pronesena a kde byla pronesena — v tom se projevuje hloubka a pevnost charakteru.

Je však málo lidí, kteří dovedou tato slova jasně, pevně a rozhodně promluvit. Naprosté v žhavém nadšení prohlášené »Ano«, z hloubi duše vytrysklé, do něhož potají nevkrádá se »Ne«. A pevné, ocelové, neodvolatelné »Ne«, do něhož v neslyšitelném šepotu nevkrádá se tiiché »Ano«. To je největší umění lidské řeči, takto rozhodně a jasně, nepokrytě a nedvojsmyslně mluvit. A jenom u takových lidí člověk cítí se bezpečným. Jenom na ty může pevně spoléhati, kteří jsou mistři v takové rozhodné řeči. A to je vlastní zkouška charakteru. dovede-li kdo na pravém místě a v pravém oka-

mžiku, krátce a rozhodně, beze všech vedlejších výhrad říci: »Ano«, nebo »Ne«.

O sv. Ignáci z Loyoly vypravuje se poučná událost z jeho života. Zavítal kdysi po daleké, obtížné cestě a po hořkém zklamání z Francie do Španěl. Pozván svým bratrem, odebral se na jeho zámek. Zdržel se jenom krátký čas. A marně prosil jej bratr i jeho krásná choť, aby déle zůstal, protože je mu potřebí zotavení. Po třech dnech jel sv. Ignác dále. Když na silnici otevřel svůj breviář a chtěl se modlit, zdálo se mu, že obrázek Panny Marie, který v breviáři měl, jevil ve tváři rysy jeho krásné švakrové. Chvilí pohlížel světec na obraz s něžným zalíbením. Ale ihned se vzchopil, roztrhl obrázek a jel dále. —

Jak jednáme my? Nehrajeme si často tak dlouho s některými věcmi, až ony hrají s námi. A když jsme podlehli, mluvíme vždy o nepřekonatelné síle žádostivosti. »Bylo to silnější, než já«. Tak omlouváme vlastní slabost. Ale kdo vlastně dovolil, aby žádostivost v nás tolik vzrostla?

Touha po moci, slávě, cti, penězích, lásce je v zásadním protikladu k našemu nezkalenému, neporušenému svědomí a k naší náležitě, nejlepší rytířkosti. Každé chvíli útočí toto pokušení. — Ale světec roztrhl obraz a jel dále.

Víra a život.

Orientálec vždy znovu se diví, když pozoruje onen obrovský rozpor, který na Západě otevřel se mezi vírou a životem. Není mu cizím, že každý člověk vždy pokulhává za svými nejlepšími úmysly. Ale že mohou se považovati za nábožné

ti, kteří ve svých všedních řečech, při psaní i práci domácí, při svém povolání i na veřejnosti naprosto zapomínají na všudypřítomného Boha, a svého Vykupitele mají na mysli jenom potud, pokud kadidlo v chrámě šíří svoji vůni, co zatím venku platí jen rána za ránu, — to je mu zcela nepochopitelným.

Mohamedán praví: »Allah vidí i v noci černého mravence na černém kameni.« Tím chce říci, že Bůh vše vidí, že nic mu neunikne; že opravdová víra v Boha záleží v tom, aby si člověk stále byl vědom jeho přítomnosti a podle ní řídil svoji vůli.

»Blahoslavení, kteří lačnější a žíznější po spravedlnosti, neboť oni nasyceni budou.« Křesťan učí se těmto slovům napaměť. Ale i sám přesvědčený křesťan sotva si uvědomuje, že způsob, s jakým při stolní zábavě vzpomíná na svého protivníka, jak posuzuje pohnutky jeho jednání, zda je chápe z celkového jeho života, musil by oněmi slovy být prosycen a požehnán. Právě tak jako modlitba před jídlem nemá pouze ten účel, bychom byli pamětlivi vyššího světa; ale abychom u stolu v tom, jak jídlo si bere, jak jíme, žertujeme a hovoříme, nezapomínali spojení s oním vyšším světem.

Orientálec ví, že jeho chování ke spolučlověku není pouze společenským příkazem, který náboženstvím byl povýšen, ale že toto chování má též bezprostřední metafysický význam. Že duši vymaňuje z tíživých její sklonů k pozemským potřebám a ji otevírá všem vlivům vyššího světa; anebo naopak sklony ony k pozemským zájmům rozhodně zesiluje. Vliv Gandhiův na indické massy nebylo by možno vysvětliti, kdyby

úzce nespojoval ono metafysické vedomí s praktickým mravním svetom.

Leckterý západní věřící člověk je s to bezprostředně po sv. přijímání při návratu domů pronést lež, do služebné dívky nespravedlivě se pustiti, nebo napsati štvavý politický článek, aniž by pocítil stud, nebo lítost z takového rozporu. Má dvojité účetní knihy a jeho svědomí s tím se smířilo. Ovšem církevní nauka takové jednání odsuzuje. Ale v praxi stali jsme se neuvěřitelně otupělými.

Je starou zkušeností, že nic tak metafysické schopnosti v člověku neotupuje, jako smyslný život. Ale stejně je pravdou, že lež z rozpaků («lež z nouze»), která se stala člověku zvykem, hrubost ve styku s lidmi, zuřivost v nervosních záchvatech, sobecké úzkoprsé chování v peněžních záležitostech, nepřístojné chování ke konkurentovi, nezřízená láska k vlastnímu lidu, vyvolá stejné následky, a že v takovém jednání projevují se hluboká tajemství mravního života, pro něž sociální výklad morálky naprosto nestačí.

A to platí též pro každou formu smíření mezi jednotlivci i národy. »N e s e š - l i d a r s v ů j k o l t á ř i a n a c e s t ě s e r o z p o m e n e š , ž e b r a t r t v ů j m á n ě c o p r o t i t o b ě , p o s t a v d a r , v r a t ' s e d o m ů , s m í ř s e s e s v ý m b r a t r e m , a p o t o m p ř i j d ' a o b ě t u j « ; ř e k l K r i s t u s . T o t o s m í ř e n í s e s b r a t r e m , k t e r é s e z d á j e n o m s o c i á l n í m č i n e m , j e p ř í p r a v o u a p ř e d p o k l a d e m k v l a s t n í m u v y k o u p e n í a s p a s e n í . A l e m ů ž e j e n o m t e h d á b ý t i n á m v y k o u p e n í m , k d y ž n e n a b í z í m e v y s o k o m y s l n ě j e n o m s l e p é z a p o m e n u t í a o d p u š t ě n í , a l e k d y ž p ř i t o m m á m e n a m y s l i p ř í k á z á n í B o ž í a n i k o l i t o , c o b y l o p ř í č i n o u h n ě v u , o d c i z e n í , a k d y ž s a m i d ů k l a d n ě p r o z p y t u j e m e v l a s t n í s v ě d o m í . N a š í

ješitností spojené tělesnosti, našemu sobeckému, ďáblem našeptávanému omlouvání nic nejde tak na kořen, jako vysoká škola smíření mezi nepřátelskými lidmi. A ona »mravní technika«, v níž překonáváme své pobouřené sebeobhajování, v níž jsme si vědomi chyby v čočce vlastního svého oka, nestranné posouzení toho, co jsme přičítali jen svému protivníkovi, může pro duševní osvobození člověka býti rozhodnějším, než všechny náhlé, vnější, náboženské projevy, které často jen klamně, zdánlivě nám našeptávají, že jsme překonali své sobectví a svoji pýchu.

To vše platí též o životě národů a účasti jednotlivcova svědomí při posuzování důležitých světových událostí. Mnozí křesťané dnes se domnívají, že mohou býti křesťany i když podávají nekřesťanské účty, žádají zapomenutí a odpuštění u Boha a u lidí, aniž by se opravdově dovedli pokořiti. Anebo se domnívají, že jenom Bůh může na nich žádati kajícnost, ale lidem nemusí věnovati ni jediného dobrého slova a ničeho jim přiznati, co zatím to vše po pravdě je shůry nařízeno, aby jejich doznání před lidmi bylo prosto vši jejich pýchy a ten, komu ublížili, měl pevnou záruku jejich vnitřního obrácení.

Je pravda, že všechno naše snažení a dobrá vůle jsou nedostatečné. Ale ony vyvolávají v nás onu upřímnou nespokojenost samých s sebou, uvolňují naši křečovitou umíněnost a sebejistotu, onu vypjatou duševní pohotovost, bez nichž by člověk nebyl shledán hodným vyššího poznání a vyšší činnosti.

A dále: Denní praxe, v níž nepřístojně mluvíme, píšeme, myslíme, při každé příležitosti, ať na trhu a ve všedním životě, mstí se na konec neodvratně na náboženských schopnostech člo-

věka, které tím nevyzpytatelně ztrácejí svoji sílu. Vždyť vidíme dnes vždy jasněji, jak ve všech oborech, které byly s důvěrou svěřeny pouhým neočištěným lidem, v politice, v obchodu, v průmyslu, ve vědě, technice — hrozí barbarství proti křesťanské kultuře.

Ale s hrůzou také zjišťujeme, že v mnohých hlasatelích náboženství nejhlubší síly víry usnuly, protože sami měli co činiti s pouhými všedními pracemi. Oni podceňovali »exercitia spiritualia«, duchovní cvičení, jimiž má se projevovali křesťanská mysl ve všedním styku s lidmi, v dělnické otázce, v telefonním hovoru. Zde se ony metafysické důsledky přehlížejí. To vše dnes se projevuje a žádá pronikavého obrození a proměny.

Člověk a osud světa.

Kdo zamíří za bezoblačné noci dalekohledem na temné nebe a jeho zářící světla, a potom pomalu jej sklání skrze celé ty roje hvězd v mléčné dráze a vyhaslé krátery měsíce, a konečně ztrácí se v nekonečných prostorách vesmíru, jehož sluneční soustavy s nezměrnou rychlostí řítí se kamsi v nekonečnost, ten hrůzou zakouší dojem tohoto mrazivého, hřbitovním tichem mlčícího světa. Do něho je umístěno na krátkou píď času chvějící se lidské srdce. V něm nikdy nebude domovem. K čemu vlastně to všecko jest?

A kdo v noci očima své duše pohlédne na rozbouřený svět lidstva, na všechn ten rozpoutaný strach o život a majetek, o moc a vliv, kdo sleduje všechn hněv a vášně jednotlivce a celých skupin, nepřátelské nárazy zájmů a názorů, všechn strašný, krvavý, hlučící ruch světových dějin, bezesmyslné a strašné potýkání se lid-

ských mravenčích zástupů, ten se stejnou hrůzou se táže: Ten lidský svět, který v divém klubku svých sporů, hříchů a bludů ustavičně ku předu se řítí, a mne buď ve svůj proud strhuje, nebo slepě a tvrdě deptá; může to býti pravá vlast mého nitra?

Nesmírné, netušené bědy snášejí se nade mnou jako supové se široce rozepjatými křídly, každé chvíle připraveni na mne se vrhnouti a mne rozsápati. A nic nedbají tyto supí zobáky o vnitřní můj svět, který ustavičně zápasí s nesmýslností všech věcí.

To je věčná otázka Jobova. Vrací se vždy znovu, kdykoli nemilosrdné síly osudu vpadají do našeho života a nezbadatelné soudy do propasti vrhají vinné i nevinné. Tu člověk v hrůzách osaměvší znovu se táže: Co mám činiti v tomto kotli, plném vroucích vášní, a zoufalství? —

Odpověď právě v těchto rozbouřených dobách hlásí se zřetelněji z hlubin našeho nitra než jindy. Všechna ta smrtelná rozháranost člověka, který svůj život odpoutal od Boha, ono zřícení všech babylonských staveb osamocené hmoty, ona odplata, která se hrůzně nad námi samými vykonává všudy tam, kde jsme se dali v ono šílení doby strhnouti, — a byť to bylo proto, abychom si Walhalu stavěli na zemi — to vše, čím dále život se řídí, dává nám dnes neklamnou jistotu, že ona věčná duchovní Moc, která v našem svědomí a s kříže k nám mluví, je nejvyšší a nejdůležitější skutečností světa a všem věcem dává zákon a tajuplný smysl.

V tom okamžiku, kdy nám je to jasno, ztrácí ona děsivá nekonečnost prostoru a času, ona nás k zemi srážející přesila viditelného světa a jeho démonické řádění pro nás všecken význam. Spojili jsme se s neviditelnou

S k u t e č n o s t í, v níž všechny věci dovedeme obrátiti v naše nejhlubší dobro.

Mystikové žádají na nás, abychom v dobách těžkých zkoušek, pronásledování, nebo zmatků, raději hodně mluvili s B o h e m, nežli stále měli v ústech řádění lidí, nespravedlnost a nesnesitelnost vnějších událostí. S B o h e m m l u v i t i m o ž n o v n e j h l u b š í m m l č e n í ú s t. To znamená pohroužiti se ve velké poučení doby, kterou prosvítá Věčné. Znamená povznést se nad kletbu času; návrat k prosté lidskosti, klidné pozorování, trpělivost, která se nesváří. Znamená míti jasný zrak pro požehnání, které pochází z obtíží, pokoření, opuštěnosti a nezdaru. To znamená hroziti se onoho duševního stavu, do něhož nás vrhly ony úspěchy, které jenom v bahně se daří.

Vše to vede nás k tomu, co nazýval F r a n t i š e k z A s s i s i »c h u d o b o u«; a co znamená zřici se všeho přebytečného, míti odvahu jen k podstatnému, následovati nebeských pokynů a rad.

V dobách těžkých vnějších útisků, ohrožování a nejistoty každý, kdo vniterně ještě zcela nezemřel, znovu se rodí. Ztrácí každou zálibu pro měkkost; přestává býti nevšímavým, lhostejným, neutápí se v tak zvaných požitcích života. On vrátí se od uctívání vnější techniky života k věčným potřebám přemáhati lidskou zdivočilost. Znovu zamiluje si pravdu. On se snaží vniterně se osvoboditi a vrátiti se k oné logice lásky, která jest ještě důležitější nežli logika myšlení, a bez níž naše myšlení je stále vysazeno všem poruchám z podsvětí.

Zdá se, jako by všechny tyto věci měly co činiti pouze s morálkou, ale jak sv. T o m á š A k v i n s k ý praví, všechno mravní, správně

pochopeno, znamená první přiblížení se stvoření k Bohu. Jsou doby dalekosáhlých pobloudění a odduševnění. A v nich návrat k vyššímu světu a vnitřní odpoutání se od démonických mocí, které ve světě řadí, nejbezpečněji lze začít tím, že člověk prostě začne ovládati životní pudy.

Takový začátek je ve Východní Asii a Indii vlastním znamením hlubokého vzdělání a důkladného vyrovnání s temnými mocnostmi života, které jsou v nás i mimo nás. Nám Západníkům, kteří se domníváme, že velká technická civilisace dostačí k vyplnění života, jsou tyto myšlenky a cvičení úplně cizí. Teprve dnes, kdy tato civilisace se řítí v ssutiny, probouzí se evropský člověk a začíná rozuměti své duchovní tradici. Ano, začíná chápati, že jediné v ní, a nikoli v technice a průmyslu sluší viděti základy vši trvalé civilisace.

Kříž a život.

V jednom moderním filmu je velmi poučná scéna: Mladý muž vzal si za manželku dívku, kterou vysvobodil z pouličního života. Něco nedůvěry v její stálost zůstalo v jeho duši. A za nějaký čas několik slov kteréši zlomyslné ženy stačilo, aby jeho nedůvěra vzrostla v prudký plamen nejhoršího podezřívání. Muž byl přesvědčen, že je oklamáván. Život zdá se mu nyní zničeným. Sedí s křečovitě sepjatýma rukama u stolu a mrtvě hledí do prázdna. Potom pohlédne na zlatý snubní prsten, který má na ruce, prudce sejme jej s prstu a chce jej oknem hoditi ven do zahrady. Ale v té chvíli zrak jeho spočinul na kříži. Vztáhne zpět napřáženou ruku a pomalu navlékne snubní prsten znovu na svůj prst.

Tato filmová scéna působila hlubokým dojmem. Jaká se to náhle objevila spojitost mezi tragedií muže a ženy a chladným křížem, který tiše dosud zapomenutý stál na skříni? Má tento mrtvý kříž nějaký vztah k našemu prudkému životu?

Ano. Větší, než si myslíme. Ukřižovaný Kristus připomíná pobouřenému a zklamaneckému člověku hlubší smysl všeho pozemského cítění a jednání. Učí, že ve všech životních událostech spočívá vyšší duchovní smysl. Nutí nás, abychom přes všechno osobní štěstí a svá hořká zklamání hleděli dále, a pochopili, že osud druhého člověka má se nás stejně dotýkati, jako osud náš vlastní. Neboť zde má se ukázati všechn náš charakter; zde se rozhodne buď naše vítězství, nebo naše porážka v boji s tupými útoky primitivních neovládaných pudů.

Kříž nemluví, nepouští se s námi v rozhovor, nesváří se s námi, nenakazuje, neradí nám. Ale dusí výbuchy našeho zklamaneckého a uraženého Já. Kříž uklidňuje naše rozčilení, které nám překáží správně pochopiti náš vlastní život a naše štěstí. Kříž nám praví: Nedávej si v žádném sporu raditi svým chvilkovým rozčilením a uraženou samoláskou. Hledej nejdříve očištění svého nitra onou láskou, která není z tohoto světa a která jediná je tak povýšena, aby tě poučila o tvé hluboké zodpovědnosti a nepomíjetelnosti tvých závazků. S tohoto vyššího hlediska jednej, a hled' i druhého přesvědčiti, aby se podrobil oné duchovní moci a povinnému řádu, který pramení z kříže.

To je ono veliké požehnání kříže: Kříž vymaňuje člověka z jeho úzkého nazírání na vlastní neblahý osud, a ukazuje mu, že vše-

chno rozluštění, všechna spása a osvobození kyne jen tomu člověku, který dovedl se povznést nad temný kruh nejnižších osobních žádostí a pudů, jejich důsledků, jejich klamů a nad různé způsoby jejich útoků.

Dnes mnozí lidé, kteří jsou nepřáteli náboženství, spokojují se s nejubožejší povrchností v nazírání na smysl života. Zavrhnou tajemství kříže. Oni nevidí, že toto tajemství nebylo nám jenom zjeveno s hůry, ale je také odůvodněno a připraveno v nejhlubších základech života. Ukřížovaný život není, jak se Nietzsche domníval, velikým útokem proti životu, ale právě naopak. Kříž jako symbol zastupuje a chrání základní podmínky tohoto života daleko opravdověji, nežli to může činiti pud sebezachování, který není ničím více, nežli hlídacím psem v domě a o vlastních tajemstvích žití nemá ani tušení. Vždyť již Euripides pravil: »Kdo ví, zda náš život není spíše smrtí, a naše smrt životem«.

My všichni jenom ve svých nejvážnějších chvílích tušíme, že všechna naše vnější touha po životě, naše bouřlivé chtění se vši svojí netrpělivostí, zaslepeností a tvrdostí, všechno to věčné zuřivé sebeuplatňování a sebeobhajování stále by nás hnalo na samy hranice, ba i přes hranice naší pošetilosti, nemožností a osamocení, kdyby kříž naše bouře netišil a náš hněv nemírnil. Právě tak, jako když ušlechtilá žena klidně hledí na zuřícího muže s povýšeným úsměvem Lionardovy Mony Lisy a svým pohledem mu připomíná, že pozbyl všeho spojení s vyššími mocnostmi života a ztratil přehled nad celou skutečností.

Dávný Řek vždy, když něco důležitého chtěl podniknouti, nejdříve obětoval bohům. On jas-

ně byl si toho vědom, že všechna jeho klidná mysl poznává a ovládá jenom malou část skutečností. Věděl, že zbožné vzývání neviditelného světa a jeho pomoc, nesobecké jednání podle jeho vnuknutí, lépe prospěje naší setbě, nežli to dovede naše bezohledné sobectví a nejtvrďší energie. A to platí též stejně o politice, hospodářství, lékařství, právnictví. Zkrátka o všech oborech, které mají co činiti s ochranou a rozvojem lidského života.

My stále klopýtáme ve všech směrech a stále jdeme od jednoho neúspěchu k druhému. A to proto, že na všechny obtíže života a jeho úkoly hledíme s primitivní touhy svého sebeuplatňování a tak je také chceme rozluštit. A nevidíme již, že z naší obětavé služby pro zachránění bližního získáme tajuplně daleko více k záchraně vlastní. A to také v politice, v hospodářství mnohem více, nežli v bezhlavé službě pouze pro vlastní Já. Nevidíme, že naše odevzdanost vyššímu světu učiní naši mysl i ve věcech ryze pozemských daleko více prozíravější, opatrnější a moudřejší, nežli vášnivé, krátkozraké soustředění jenom na vlastní úspěch a zájem.

Vše, co nazýváme dnešní krisí, ať v životě národů, na světovém trhu, ať v poměru obou pohlaví, má svoji hlavní a poslední příčinu v tom, že jsme se vzdálili od pravdy kříže. Jenom pravda kříže vysvobodí člověka z jeho smrtelného osamocení, jež on nazývá realismem, které však jemu uzavírá pravý pohled na ony skutečnosti, které jsou mimo jeho vlastního Já a mimo svět viditelných a hmatatelných událostí.

»Znamení, jemuž budou odpírati.«

V evangeliu sv. Lukáše nalézá se tajemný výrok staříckého Simeona, který při obětování Ježíše v chrámě pravil k jeho matce Marii: »A j, tento jest ustanoven ku pádu a ku povstání mnohých v Izraeli a na znamení, jemuž budou odpírati. A tvoji vlastní duši pronikne meč, aby se zjevila smýšlení srdcí lidských.« (Luk. 2. 34.)

Co znamená, že srdce Mariino pronikne meč a zjeví se nejtajnější myšlení mnohých lidí? Znamená, že nejvniternější nepřátelství přemnohých lidí proti nejvyšší spasitelné Pravdě teprve tehda nejmocněji propukne a nejjasněji se projeví, až tato pravda plně se ukáže v tomto pozemském životě a v tomto smrtelném těle. Až ona obraz Pravdy projeví do nejzazších důsledků. Jakmile to jednou se stane, nebude možný žádný návrat k pochybnostem a nejasnostem.

Pravda bude žádati zcela jasné, nedvojsmyslné přijetí; a člověk bude nucen rovněž tak určitě a jasně buď pro ni, nebo proti ní se rozhodnouti. A mnozí budou, u nichž teprve nyní vyjde na jevo, ano, kteří teprve nyní si uvědomí, kam vlastně náležejí a co vlastně ve svém nejhlubším nitru buď chtějí, nebo nechťí. Čím více vniká plné světlo v lidské nitro a jasně osvětlí nejenom věčný cíl duše, ale i skutečnou přirozenost člověka, tím vášnivěji postaví se Pravdě na odpor vůle toho, kdo nechce pohlédnouti ve své vlastní nitro a který teprve nyní na konec chápe, co mu ona nejvyšší Pravda zjevuje o jeho vlastním stavu a co ona jeho neočistěným životním pudům ukládá.

V Zjevení sv. Jana je tento odboj předpově-
děn. Prorocká duše se táže: Co se stane se svě-
tem, do něhož bylo přineseno učení a příklad
Kristův? A prorocké vidění mu zjevuje, že vzdor
našeho následování Krista mnohými dušemi
ve velkém i v malém, přes to vše nejdříve —
a toto »nejdříve« znamená snad tisíciletí — prá-
vé vnikání Krista a jeho učení ve tmy těch
mocností, které se odvrátily od Boha, vyvolá
zcela netušené a zcela opačné
ú č i n k y.

Všemožnými způsoby bude se člověk namá-
hati, aby se zbavil obžaloby a bude sobě i všem
kolem sebe nalhávati, že vlastně žádný paprsek
Pravdy nemůže k němu proniknouti. Ale tak
neučiní pouze ti, kteří se zásadně před Světlem
uzavírají. Ale učiní i mnozí vážní, kteří ve svém
lepším sebepoznání velmi dobře tuší, o čem
Pravda je poučí a co od nich žádá; ale pokoření,
které pravda na nich žádá, nedovedou snést.
Nechtějí svůj život vážně změnit a své minu-
losti litovati. Proto neúnavně hledají různé ná-
mitky, do nichž pilně se skrývají a snaží se cí-
titi se spokojenými ve své vylhané víře. Z této
ustavičně strážené sebelásky na konec povstává,
a to právě je důsledkem křesťanství, n e s m í r-
n ý v z r ů s t p r o l h a n o s t i, odpor za kaž-
dou cenu proti Kristu. Není zřídčným zjevem,
že u lidí navenek velmi zbožných šíří se velmi
zle návyk lži. A to u lidí duchovně založených,
kteří dobře cítí svůj vlastní stav a uznávají
vyšší Pravdu; ale svým nesmírným sebevědo-
mím, svojí velikou a nevyčitelnou závratí a
sebeklamem chtějí se uchrániti obžaloby, která
zdvihá se proti nim stejně shůry, jako z jejich
nitra.

Jenom takto možno chápati v Apokalypsi sv.

Jana onen mocný vzrůst a zase pokles boje mezi světlem a temnotou, mezi světem Kristovým a pekelnými mocnostmi. Boj, který nejenom mezi zcela rozhodnými soupeři, ale stále také ve všech duších ustavičně se rozpoutává. Žijeme v době, kterou jen z prorockého Zjevení sv. Jana lze chápati.

Dnes nejedná se pouze o věčný zápas obou mocností. Nyní vše spěje k největšímu zásadnímu odporu, ale též k zásadnímu hájení a zdůrazňování Pravdy. Lež plodí nejprudší jedy; Pravda uvádí své nejpádňější důkazy. Vlažní budou vyvrženi; taktikové budou postaveni stranou. Všechny síly obou nepřátelských stran vrhnou se do nejprudšího boje. Jen kdo si to uvědomí dovede chápati přítomné události.

Hříšný spánek.

Spočívá naše nejtěžší vina opravdu v činech, které jsme spáchali, anebo aspoň stejně jsme se provinili skutky, jichž jsme nevykonali, a slovy, kterých jsme nepronesli? Či nepromarníme mnohdy tupě a lenivě pravou chvíli, kdy bychom měli jasně a rychle užítí rozhodné chvíle, kdy Bůh nás volá a lidé nás potřebují? Jakou mnohou zodpovědnost jsme zaspali! Mnohou nutnou pomoc zameškali! Jak mnohé nedorozumění jsme ponechali v jeho nejasnosti a zmatku! Mnohý projev lásky a spasnou pohotovost jsme zanedbali! A to proto, že i ve svém bdění spíše spíme, nežli skutečně žijeme; anebo proto, že jenom pro sebe samy bdíme a pro jiné spíme!

A na sklonku svého života vše to, co jsme zaspali a zanedbali, bude daleko palčivěji v nás

a na nás hlodati, než ono, co špatného jsme spáchali! Učedníci Kristovi v Gethsemanské zahradě leželi v hlubokém spánku, když jejich Pán a Mistr prožíval nejtěžší vnitřní boj. »Nemohli jste aspoň jednu hodinu bdít se mnou?« A když Kristus po druhé k nim se vrací, vidí, že jsou zase přemoženi spánkem. Takový je člověk. Moc spánku v jeho duši není menší, nežli moc hříchu. A to, co jsme zavinili spánkem, svojí lhostejností, pohodlností, lehkomyšlnou nevšímavostí, nesvědomitou nepozorností, není před Bohem méně trestuhodným nežli to, v čem jsme se prohřešili s jasným bdělým sebevědomím a ve zlém úmyslu.

Zakopaná hřivna.

V podobenství o zakopané hřivně, která nepřináší užitku, ale zůstává z nicotných důvodů ležeti v zemi znehodnocena, mluví Kristus o nás všech. Máme v sobě nebeské dary a vznešené poslání. Ale předstíráme tisíce důvodů a ohledů, které nám prý znemožnily, abychom hřivny prospěšně užili. A o člověka, který svěřené hřivny neužil a jí nerozmnožil, a jemuž proto bude vzata, řekl Kristus tajuplná slova: »Kdo zde má, tomu bude dáno, a bude míti v hojnosti. Kdo však nemá, tomu bude vzato i to, co má!«

Co znamenají slova: »Kdo zde má?« Sluší jim rozuměti jenom duchovně. Kdo nemá vnitřního porozumění pro božské pravdy, tomu nejenom nepřinášejí užitku jeho dary a síly, ale jsou mu jenom k jeho vnitřní záhubě, k zneužívání ducha pro věci neduchovní, ke zvrácení všech hodnot.

»Nazývá to rozumem a užívá ho — nepodobno víře — aby byl zvířectějším než samo zvíře« praví Goethe. Anebo jak Pestalozzi prohlašuje: »Bez výchovy svědomí všechny naše vědomosti stávají se bludičkou, která svádí jenom k vnitřní a vnější záhubě našeho pokolení.« A tento vnitřní rozklad na konec vede ke zničení veškeré inteligence, která bezděky stává se obětí rozpoutané zvířeckosti. »Kdo zde nemá, tomu bude vzato i to, co má.« Jak svědomí se hubí, to již dlouho vidíme. Zničení samé inteligence a její nahrazování hlasy a ozvěnami pudů, toho ještě se dočkáme v takovém stupni, v jakém to znají dosud jenom dozorcí v ústavech choromyslných.

Podobenství o zakopané svěřené hřivně dotýká se nejhlubší záhady lidské svobody. Slavný lékař nervových chorob, dr. Charcot, kdysi prohlásil: Každý nervově chorý je si jasně vědom, že byla chvíle, kde měl sílu, aby se opanoval. Ale on jí neužil, a od toho okamžiku šlo to s ním rychle dolů«.

Jsme jako plachetní loď, která je poháněna proudem řeky. Ale je též vítr s nebeských výšin, jehož možno do plachet zachytiti a silou jeho plouti proti proudu. Tak je s lidskou svobodou. Na nás je, zda chceme v nás skrytých sil užití, je pěstiti a zesateronásobiti. Pakli jich neužijeme, strhne nás proud, kamkoli chce.

Nemá pouze vyšší svět svých pevných zákonů. Nikoli. I nižší svět je má. Je pevná logika ve sprátelení se s tímto nižším světem, která tím hrůznější se jeví, čím více upadají ony ochranné síly, které ještě z minulých věků zůstaly, pracně nastrádány v obecném mravním smýšlení a které tvoří hráz rostoucímu nižšímu světu pudů.

Indián říká: »Při jídle vcházejí do člověka zlí duchové«. Každý, jenž sleduje postup veselí při dobré hostině, tomu jistě přisvědčí. A to je případným obrazem pro vše, co budí se v člověku, když jeho duchovní život dríme; když on spojuje se se světem smyslným, ať je to v požitku, ve hře, ve sportu, v práci, v hospodářství, v politice.

Nespí jenom šípková Růženka. I prazvíře v nás spí a čeká na svého osvoboditele. Když ono politicky, všeobecně se probudí a rozzuří, stane se volným i v hospodářství, rozpoutá se při jídle a pití, zmocní se vlády v životě pohlaví. A také ve sportu čeká na chvíli, kdy člověk, místo, aby se cvičil podrobiti tělo své vůli, dá zvrátiti tělesnou kulturu v kult těla. Ráz vtipů je vždy jako jemný nástroj, ohlašující zemětřesení; ukazuje jak je porušena rovnováha v nitru člověka.

Je dobře, když člověk pozorně naslouchá. V ráji bylo mnoho stromů, s nichž člověk směl požívat. Ale vždycky byl též jeden, kdy člověk, jakmile s něho pojedl, se skrývá. A tu náhle zjevuje se Bůh a volá: »Adame, kde jsi?«

Plato učil, že duše se poskvřňuje příchodem na tento svět (narozněním člověka). Není tomu tak. Duše poskvřňuje se při jídle, v radosti, při tanci, v pohlavním životě, v politice, v získávání peněz, v děláních vtipů, kdy člověk zapomněl a přestal bdíti nad právy neviditelného světa. A tohoto okamžiku všichni jsme si zcela jasně vědomi. Stokrát jasněji, než každé jiné chvíle a na každém jiném místě. A není také žádného většího důkazu o skutečnosti onoho druhého světa, jako ono přesné vědění o našem prvním poklesku a s ním též vědomí o celé velkovýrobě lží, která se snaží toto vědomí v nás zabít.

K této velkovýrobě lží náleží i novější učení o naší svobodě. Ale nebylo by žádného našeho poklesku a žádné lítosti nad ním, kdyby nebylo žádného vzestupu, žádné síly k vnitřnímu osvobození, žádného vítězství ducha nad temnými mocnostmi. A výbuch těchto temných mocností vidíme dnes hlavně v politice. Vidíme jejich vítězství nad všemi vyššími zákony a snažíme se nejprve tam je potírat, kde se zcela nezahaleny objevují na veliké světové scéně. Ale zapomínáme, že musíme je opravdu potříti v nás samých. Tam býti vítězi nad nimi, tam rázně je navykati víře v existenci druhého světa.

Ani netušíme, jak nesmírně veliká je hřivna, která nám zde byla svěřena. Jak rychle se rozmnožuje, jak přirozenost nepodmínečně je založena na poslušnosti, jenom když bezpodmínečně budeme chtít. Jak brzo nervy se uklidní, pudy ztratí svoji nestoudnou nevázanost, hmotné zájmy svůj násilnický ráz, politické potřeby svoji zdánlivou autoritu, jakmile duševní povýšenost v nás zasedne na velitelský stolec, tak jako onen týčící se Mojžíš Michelangelův v starobylém chrámu římském. Bez této vlády vyššího světa v nás budeme se nezadržitelně řítiti z jednoho otroctví v druhé.

»Kdo má, tomu bude více dáno; ale kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má.«

Probuzení.

V elektrické tramvaji seděla nádherně oděná dáma se dvěma malými děvčátky. Jejich dětské povídání rozlehalo se celým vozem. A matka byla skoro hrda na to, že žvatlání jejich dvou neposedných dětí obrátilo na sebe pozornost

všech spolujedoucích. A hned vysvětlovala, že obě děvčátka právě byla fotografována; a z toho jejich veselost. A hned připojila: »Já dávám své děti každého půl roku fotografovati«.

A děti ke slovům matčiným ihned se tvářily sebevědomě, hrdě.

Proti dámě seděl dělník se svojí chudě oděnou, slaboučkou dceruškou, která udiveně hleděla velikýma očima na hovořící dívky. Dělník podíval se vážně a hluboce na pyšnou dámu, vychloubající se matku. A v tom i ona pohlédla na onoho muže a cítila jeho vyčítající zrak. Byl to pro ni nepříjemný okamžik. Té chvíle však vůz zastavil. Dáma s oběma dceruškami vystoupila.

»To budou pěkné opice,« poznamenala kterási žena. Ale dělník mlčel, a jen se starostlivým, milým pohledem sklonil se k bledému a jako chorému svému dítěti. Chudoba a nízké jeho povolání zdály se mu v té chvíli jako božská ochrana proti urážející vypínavosti a chlubitosti oněch tří vystupujících bytostí, které se domnívaly, že země i nebe náležejí pouze jim a ostatní lidé jsou tu pouze proto, aby jim sloužili a je obdivovali. Chápal, proč ti bohatí vedou tak houževnatý boj proti dělnické třídě, která domáhá se lepších životních poměrů a touží také po čistém vzduchu a domácím teple. — —

V noci dáma, matka oněch děvčátek, se probudila. Teskný, významný pohled dělníka, který v tramvaji upřel na ni, pocítila znovu. A chtěla z něho vyčísti, co bylo v něm obsaženo. Začala chápati, že všechno to hlučné vystupování na venek je drážděním a vyzývavostí vůči nemajetným a trpícím. A není to snad, — i to jí přišlo na mysl — i proviněním proti Bohu, který

jistě jim nepopřál blahobytu proto, aby jim bodali duši jiných. Rozsvítla a bezděky zahlédla svoji tvář ve velikém zrcadle. »Kdybychom jenom také věděli, jak vyhlížíme v zrcadle těch dělnických tříd!« —

V tom procitl její manžel a tázal se, proč rozsvítla. Vypravovala mu, co ve voze zažila. A on na to: »Na takové pohledy musíš si zvykat. To jsou komunisti, ti nás nenávidí a chtějí nám majetek vzít.« Po těch slovech obrátil se na druhou stranu a zase usnul.

Zhasla světlo, ale dřívější myšlenka vracela se znovu. — Že chtějí nám náš majetek vzít? Pohled dělníkův nic takového neprozrazoval. Spíše zračil se jakýsi soucit v jeho zraku. Tichá soustrast, jako z jiného volnějšiho světa. Jako by jeho oči chtěly říci, že ona, zámožná, bydlí v zapadlé uličce, v nevětrané světnici, v nečistých šatech. Ona, a nikoli on.

A není tomu tak? Není v tom nahromaděném majetku něco, co člověka dusí? Něco chorobného, nelidského? Stali jsme se nevolníky svého bohatství; vymýšlíme si stále nové a nové potřeby, pěstujeme pravou bohoslužbu svých statků a své vlastní osobnosti. A k tomu tento jed očkujeme svým dětem, které stále jsou náročnějšími, chlubitivými, až přesyceny požitky a dojmy, znaveny zábavami, nikdy nepocítí, co je tiché, pravé štěstí. Zhýčkány, budou trpěti nudou, z níž se rodí omrzeloost života. Takové myšlenky plynuly hlavou dámy.

Nebyla duševně klidna, proto nemohla již usnouti. Ráno byla všechna znavená a pobledlá. A přece neznala žádného východiska z poměrů, které ji obklopiley. Byla nevolnicí okolí a třídních poměrů. Ale pohled onoho dělníka v tramvaji probudil v ní myšlenku, že je tu vedle bo-

hatých ještě jiná třída lidí. Třída pracujících, kteří mají plné právo na důstojný život; kteří milují své děti a při všech starostech o živobytí jsou snad šťastnější, nežli ti blahobytníci.

Základ společnosti.

Lidská společnost zakládá se tím, že danému slovu dostojím. Že nikoho nenechám na sebe čekati, ale přesně zachovám, na čem jsme se smluvili. Když projevuji druhému úctu, jej neoklamávám, ale mluvím pravdu i tehda, když si tím způsobím škodu.

Neboť vytvářeti společnost znamená, že není mým nejvyšším statkem a zákonem uchrániti se škody, ale mám vědomí, že je n a d e m n o u v y š š í ř á d, v němž je zaznamenáváno každé mé provinění proti spolučlověku.

Lidská společnost zakládá se v té míře, pokud dluhy, které jsem přejal, uznávám nejenom na papíře, ale i v nitru svého svědomí, tak že nemám klidu, pokud jim neučiním zadost. Můj bližní to pochopí; a to je základ spolčení. Toto sespolčení všudy tam se tvoří, kde trvá opravdová vůle poctivě doznati škodu, kterou jsem druhému způsobil a ji bez ohledu napravit, viny litovati a ji odčiniti; opomenutí čestně opravit, křivdu svědomitě vyrovnati.

Kovové základy pro stát kladou se tam, kde i nevyslovený slib se plní, neviditelná škoda se nahrazuje, neprozrazené, nedokazatelné, tajné provinění se napravuje; kde se pocituje a projevuje dík i za to, nač nikdy není možno psáti a předložiti účet. Anebo mlčky obětuje se štěstí za druhého, který více je ho hoden, a jemuž dáváme přednost. Anebo tam se mlčí, kde by kaž-

dý jiný člověk hlasitě jen svoje hledal, své právo hájil, svoji nevinu dokazoval, svůj prospěch si zajišťoval.

Kříž zakládá stát, nejneznámější, nejněžnější, sobě si to nepřiznávající oběť, nejochotnější pokání za nejmenší provinění, které nevyhladitelně cítíme, byť v žádném zákoníku nebylo tištěno a v žádné morálce důrazně vysloveno, jako přísnou povinnost oproti cizímu životu; jako věčnou vzpomínku vůči těm zesnulým, kteří nás milovali a kteří nám žehnali.

Antigona a nikoli Kreon zakládá stát. Nikdy nebylo většího klamu, jako v onom smělém výroku: Stát je moc. Nikoli. Stát musí býti založen ve svědomí, v nejvniternější závaznosti, ve vybavení se z každého sobectví. Jen tak dospějeme k jednotě, síle, moci. A obratem stát promění se v slabost, jestli se přehlíží a uráží neviditelný svět, který nad státem stojí a jej podepírá.

Proto každá oběť, každý závazek, každé sebe-přemáhání, která jsou zájmům celku přinášeny a jsou mimo pozemské hranice, znamenají největší posílení, povznesení a posvěcení všech státních svazků. Stát, který platí cizím zemím reparace, zeslabuje touhu po zločinnosti ve vlastní zemi; placení dluhů věřitelům, kteří nejsou našimi občany, připomíná všem dlužníkům v zemi jejich povinnosti. A ovšem též opačně!

Osudná kletba spočívá na národě, který věčné základy státu, spočívající v duchovním, neviditelném, láskyplném světě, nechce chápati a tak za jasného dne tápe ve tmách!

Vzdělání.

Kterýsi evropský diplomat byl jednou pozván k hostině japonským ministrem. Tento přijal hosta s radostnou zdvořilostí a po celý večer snažil se svojí veselostí, roztomilostí, s usměvavou tváří učiniti několik hodin pobytu cizinci co nejpříjemnějšími. S živým zájmem dotazoval se svého hosta na různé poměry v Evropě; měl stále nové a nové dotazy. A když se loučil se svým hostem, japonský ministr tiše na konec řekl: »Promiňte, prosím, že se vám ještě s něčím svěřuji. Dnes zapadlo mi všechno slunce života. Můj jediný syn zemřel.«

Jaký to příklad ohleduplnosti k druhému, a zároveň nesmírný vzor vlastního sebepřemáhání. Jaký stupeň vzdělání: nikomu se nevnucovati se svými osobními záležitostmi a nepříjemnostmi! Nepůsobiti mu nemilé chvíle. Raději naslouchati, nežli mluvit.

To je rys křesťanského učení, které nám velí, a b y c h o m s e p ř e m á h a l i. Abychom krotili svoji přirozenost, která všude chce se hlučně uplatňovati; chce všechny známé učiniti svědky a obětí našich nálad. Chce, aby celý svět naslouchal našim stížnostem a žalobám. A při tom mnohý je naprosto hluchý a lhostejný k osudu druhého! Ukládá druhému jen samé povinnosti, ale nepřiznává mu žádných práv. Myslí, že všichni jsou tu pro něho a nikoli on pro ně. Je v mnohém podoben onomu kohoutu, který se domníval, jak E u r i p i d e s n a p s a l, že slunce proto z rána vychází, aby naslouchalo jeho zpěvu.

Ona východoasijská zdvořilost s její obřadností zdá se mnohému západníku přehnaná,

směšná. Připadá mu jako nedůstojné sebe pokorování. A přece je v něm více sociálního cítění, nežli u toho, kdo sice sociálně mluví, ale má velmi nesociální způsoby a chování. Aristoteles napsal, že člověk je tvor společenský. Ale zdá se často tvorem velmi nespolečenským, který svoje nálady, své strasti a starosti jiným přímo vnucuje, a tak jedná, aby společnost se mu vyhýbala.

Všechna naše kultura ocitla se na špatné koleji. Krajní individualismus přehlíží všechny ohledy, které máme míti k jiným. Zná pouze sebeuplatňování bez sebezapírání. A přece pravé vzdělání je tam, kde si člověk uvědomuje, čím je povinen jiným; že všichni kol něho mají též práva. Proto podle této zásady též mlčí, mluví a jedná. Nikdo nemá práva jiné obtěžovati.

Vizte tu bezmyšlenkovitost a bezcitnost těch, kdo dají se obsluhovati v domácnosti, v nemocnici, v hostinci. Žádají velkých a těžkých služeb, a myslí, že správným vyplácením mzdy již naprosto splatili přijaté služby. Necítí, že je potřeba soucitem a třeba jen nepatrnou službou, prokázanou těm, kdo je »obsluhují«, projeviti, že v nich vidí své bližní.

To vypínavé, slepé Já jest plné tvrdosti proti jiným; má na zřeteli pouze svůj zájem a prospěch, a nemá času ni zraku pro potřeby druhého. Naprosto nechápe smysl onoho vznešeného výjevu při poslední večeři, kdy Kristus svým učedníkům nohy umýval. Ono barbarství lidí inteligentních, vzdělaných, zámožných, oproti služebníkům, řemeslníkům a všem, kteří jsou na nich závislí, je daleko smutnějším znamením pro všechnu naši kulturu, nežli hřmotné

v ý s t ř e l k y s u r o v o s t i v n ě k t e r ý c h h o s p o d á c h a n a u l i c í c h .

Všude zřítí je úpadek právě vznešenosti a vysokomyslnosti. A právě z těch míst, odkud by měl zářiti příklad pravého vzdělání (na př. z parlamentu), odtud se šíří žalostný příklad hrubosti. Vědomí stavovské povýšenosti často zabijí vědomí hříchů. Aristokracie často ničí onu pravou vznešenost; neboť jenom nenáročnost a skromnost dodává člověku duchovního šlechtictví. —

Svatozář světců v naší době pohasla. Ale byli to právě světci, kteří svým příkladem ukázali pravé hodnoty života. Oni měli onu velikou odvahu k prostotě a jednoduchosti. Ochotu jiným sloužiti, a při tom nesmírnou přísnost oproti vlastnímu Já. Proti vlastní osobě, která tak často hlučí a se povyšuje.

Nedivme se, že všechna ta »v y s o k á p o l i t i k a« je věrným obrazem nového, pokleslého stavu. Moderní karneval už vůbec je bez masek. A musili bychom nejprve pochopiti lidskou přirozenost v celé její slabosti a v její náklonnostech, abychom mohli hledati a přijímati ony vyšší hodnoty s nebe, které zaručují pravou ušlechtilost a vzdělanost.

Starý nápis na kteréisi šlechtické hradní kapli hlásal: »N o b i l i t a s o r n a t , r e l i g i o e v e h i t«. Šlechtictví zdobí, náboženství povznáší. A každý křesťanskou věrou hluboce proniknutý člověk je celým svým jednáním šlechticem podle ducha.

Člověk a jeho osud.

Španělský malíř C o r r i d a vytvořil obraz hlubokého smyslu. Muž a žena osamoceni sedí v chrámě před rakví jediného děčka. Jejich hla-

vy jsou hluboko žalem skloněny. Mlčky přemýšlejí o svém osudu. Bohoslužba je skončena; chrám je prázdný. Rakev je všecka pokryta květinami. Barevnými okny kůru, jež zobrazují velké světce z církevních dějin, dopadá na rakev tlumené fialové světlo. Všude vládne posvátné hrobové ticho, které je léčivým balsamem pro ty, kdo ztratili nejdražší.

Nyní musí načerpati všechnu sílu, aby odevzdaně vrátili se v dům, kde nebude již zníti zvonivý hlásek dítky; kde viditelné náhle stalo se neviditelným. —

Co je člověk a co je z něho, jestli v bolestných, těžkých chvílích tíše nemluví o svém osudu s Bohem? S Bohem, který jediný může mu vyložiti smysl a účel všech pozemských věcí? Tu každá rána osudu stává se trpkou žalobou. Jenom hořkost usadí se v duši a pomalu vystřebává sílu, v níž by mohl snášeti a přemáhati úkoly denního života. Místo aby tíše krácel podél potoka slz vzhůru na horu očišťování, bloudí v mlhavém údolí svého zklamání, až konečně buď zapomíná, anebo bolest nějakým způsobem v sobě ohlušuje. —

Ničemu se ze své bolesti nepřiučil. Byla mu jako náhlou ranou do hlavy. A potom jde vše dále. Přijde druhá a třetí rána, až konečně přijde rána poslední a život, který neměl pro člověka dosud žádného smyslu, také beze smyslu skončí. —

Náš život, byť byl nejhroznější, nejnepochopitelnější a jako beze smyslu, nabude smyslu, jakmile jej postavíme před oltář, jako uložili ony rodiče před oltář rakev svého děcka. Jakmile o něm budeme mluvit s Bohem a nebudeme naň hleděti podle pozemského měřítky štěstí a neštěstí, ale ve světle nejvyššího určení

své duše. Tehda poznáme vše jasně; okusíme léčivých pramenů, kterých máme potřebí. Pocítíme, jaké poučení v našem bolestném osudu se tají, když nejdražší bylo nám vzato. Poznáme, že to, co zkřížilo naše záměry, často nám ukazuje pravou cestu, která odpovídá našemu úkolu a našim schopnostem. Porozumíme, čemu nás má vysoká škola pokoření a pronásledování naučiti. Pochopíme smysl onoho starého křesťanského slova, že máme také překážky svých prací a hořké zkoušky života milovati.

Dožijeme se náhlé ztráty dávných přátel a společnosti, na kterou jsme spoléhali. A nechápeme, proč se to stalo. Místo abychom se zlobili a všechny své životní síly proměňovali v kyselý ocet, postavme před oltář rakev, pokryjme ji květinami a tiše o své ztrátě rozmlouvejme s Bohem. A on nám řekne: »Ty's příliš mnoho spoléhal na lidské a křehké, a na mne jsi zapomínal. Proto se rmoutíš nad ztrátou přátelství. Jenom z věčných zdrojů lze vše, co je pomíjející, bezpečně udržovati. Země stále, dnem i nocí se točí, a s ní vše, co na této hladké kouli se nalézá. Jen o tom přemýšlej, až mír s nebe snese se ve tvé nitro! Onen svatý mír, který vládne nade vším, co je v stálém kolotání. A ty staneš tam, kde již tobě nic nemůže býti vzato. Proto neklň věrolomnosti přítele, ale děkuj za vše, co tobě jen na čas bylo dáno. Všechno v životě skýtá hluboké poučení. Jenom dej se tím opravdu poučiti! Buď vždy spravedlivým, chceš-li, aby i tobě dostalo se spravedlnosti. A neočekávej od lidí, co může býti splněno, jenom v říši andělů.

Všechny tvé zajištěné životní poměry náhle zřítí se v ssutiny. Přátelé, povolání, tvá existence, to vše prchá, jako hejno špačků se své bo-

haté pastvy. Ty se tážeš, proč? Pochybuješ jako zprvu činil Job, a domníváš se, že spravedlnost tohoto světa záleží v tom, abys měl na stole navždy zabezpečený svůj oběd. Ale Hospodin praví: »M é m y š l e n k y n e j s o u j a k o m y š l e n k y v a š e.« A kdo ti řekl, že v osudech světa trestány jsou pouze cizí hříchy, a ne také vše, co's sám jsi učinil, nebo zanedbal? Či nebyl's také ty účasten všech oněch směhlých pokusů, jimiž se člověk zde na zemi chtěl zajistiti? I pro tebe platí dávná zkušenost, že člověk již zde na zemi chce pevně stavěti, ač je tu jenom cizím hostem, a velmi málo spoléhá tam, kde by měl nejvíce stavěti.

Stihne člověka těžká nemoc a bezvládnost. A nyní, když nemůže zápasiti venku, v širém světě, musí ve své úzké světnici zápoliti s ubohostí lidského těla. A tu platí slovo bible: »V s t a ň, v e z m i l o ž e s v é a j d i d o d o m u s v é h o!« To znamená: Přijmi svůj osud a zápol ve svém úzkém prostředí se všemi obtížemi tohoto světa. A neplač, protože jiní musejí zápasiti se životem venku. Vše, nad čím jsi tam zvítězil a co jako vyšší mír je patrné ve tvé tváři, není menším vítězstvím nad světem a životem. Jest stejně »v e l k ý m č i n e m« jako to, co mimo tvé obydlí s velikým hlukem na otevřené scéně se událo. »Blühe, wo du gesät bist«, napsal Goethe. »V y k v e ť, k d e ' s b y l z a s e t.« To znamená, smiř se se svým osudem, s údělem života, a svojí vůlí zvítězíš nad ním! —

Když Napoleon, vyhostěn na ostrov sv. Heleny, loučil se s plačící svojí matkou, pravila mu ona: »Přijmi klidně svůj osud, a b y s s e n e s t a l m a l ý m.« Jakmile člověk odevzdá se do vůle Boží, chápe všechny věci, ni-

koli s úzkého hlediska tohoto světa, ale s hlediska duchovního. Tak je přijímá a hodnotí.

Taková povýšenost nad každým bolestným údělem života, to jest ona pravá kultura ducha. A té se ovšem člověk nepřiučí na žádné univerzitě, ale jediné u paty kříže a trůnu Toho, který přemohl svět. Jenom on dává onu pravou povýšenost a důstojnost, všechnu pravou moc a vládu nad tímto světem. Ale on také všechnu lícenou povýšenost a všechnu vládu hříchu stejně tajuplným způsobem odhaluje a drtí.

Sv. František z Assisi a dnešní světová bída.

„Svatí jsou důležitější nežli parní stroje.“

Jul. Langbahn.

»Reální politika« hledí vždy na Františka z Assisi jako na něžný vonný kvítek umbrijský, který nemá nic společného s velikými otázkami a úkoly světových dějin. Ale jak se stalo, že papež Innocenc III., hluboký znalec světa a lidí, s hrůzou viděl ve snách, že by se Laterán sřítíl, kdyby jej Chudáček z Assisi nepodepřel svými rameny?

Také velká stavba lidské jednoty, na níž my všichni pracujeme, nezadržitelně, lomozně se sřítí a pochová ve svých ssutinách Svaz národů, Panevropu a všechny jiné novostavby, jestli duch sv. Františka v nové podobě a v novém útvaru znovu neožije mezi rozvaděnými národy a třídami.

Tomu se smějí z kořene vyvrácení literáti. Neboť neznají ni vyššího, ni nižšího světa, nedovedou plně pochopiti ni sebe ni lidi kolem sebe. Nechtějí z toho, co viděli, vyvozovati nezbytné

důsledky. Tomu se smějí všechny zahraniční úřady. Neboť se domnívají, že jejich hra »domino« řídí dějiny světa, a že člověka, který žije v hvězdném světě a o něm mluví, netřeba vážně bráti v záležitostech tohoto světa.

Ve skutečnosti jest jenom stavěním babylonské věže vše, co onen vyšší svět nevymanil z moci démonů. Každý mír jest pouze záludný klid zbraní, každý spolek jen loupeživý svazek, jakmile předmět sporů, hmotné statky nebudou hodnoceny s vyššího hlediska a podle své vnitřní ceny. Jestli jiné statky neupoutají duševní síly. Na tomto třídění statků v nitru lidském závisí každý jiný řád ve světě.

František z Assisi chtěl daleko více nežli velebiti hmotnou chudobu. Ideálem jeho »poverty« byla odvaha jíti v životě za tím, co je hlavní, podstatné a to učiniti cílem. Odvaha, vše vedlejší klásti na druhé místo; odvaha, vše zbytečné charakterně, zásadně odmítati.

K tomu není potřeba obléci mnišské roucho. Ale každý může slyšeti veliké napomenutí Chudáčka z Assisi a v každém stavu je uskutečňovati, tak jako sv. František založením »třetího řádu« působil na všechny stavy a povolání a na všechny životní poměry.

Kdo pod svým šatem skrytě nosil provaz Františkův, ten věděl, že má býti při své výdělečné práci, ve svých příkazech, v životě rodinném, při svých radostech, při vší svobodě v jednotlivostech, pamětliv vyššího hlasu. Má býti si vědom, že má zachovati míru. Má zodpovědnost, která jej tajuplně spojuje s životním dílem Františkovým. Kde takové řády lidí k sobě nepoutají, tam všudy tvoří se řády divokých vášní, které

chápu se jiných provazů a své oběti nezadržitelně strhují v každou vášeň.

Buď duševní síla, která působila ve Františkovi, i mezi námi znovu se objeví, anebo budou nám všechny pekelné mocnosti vyhrávati k divokému tanci. Třetí není možné.

Kristus a volný myslitel.

Je možno velké problémy naší doby řešiti zcela neutrálně a bez pevného stanoviska k určitým světovým názorům? Tak žádá každý volný myslitel.

Ale není to možno. Neboť samy ony velké problémy, jakmile jdeme na jejich nejhlubší kořeny, nezbytně vedou ke křesťanskému náboženství. Kdo nechce jíti ke kořenům, zůstává na povrchu a nerozumí, oč dnes jde. A čas je velmi vážný, než aby bylo možno kořenů si nevšímati. Či je možno strašné nemoci lidu i nemoci národů sledovati a zůstatí pouze při tom, že je pouze rozpoznáme? Diagnosa má snad jen vyšetřiti známky nemoci; a nemá potom další úkol ponechati terapii? Léčení příčin?

Na to volnomyšlenkář: »Ale dnes v dobré společnosti nikdo nezačne hovořiti o náboženství! To je soukromá osobní záležitost každého jednotlivce.«

»Ale dnes nejsme v dobré společnosti«, namítne někdo volnému mysliteli. Dnes jsme u lože nemocného a horečka jeho dostoupila již 40 stupňů. U lože nemocného je možno zkoušeti různé lékařské theorie. Ale jestli se neosvědčují, nezbyvá než se jich vzdáti. Veliké a politické problémy naší doby nelze luštití politickými a hospodářskými prostředky. Pokoušíme se sice

stále těmito prostředky je řešiti. Ale vidíme, že se to nedaří; anebo jen velmi málo a velmi pomalu. Za všemi těmi problémy je duševní problém, a ten lze jen duševními prostředky léčiti. (Již P r o u d h o n prohlásil: Každá politická otázka je otázkou filosofickou, a každá filosofická otázka je již otázkou náboženskou. Pozn. překl.)

Jako každý jednotlivý národní problém stal se světovým problémem a žádá řešení všemi národy, tak ještě v hlubším smyslu každá nás znepokojující materiální životní otázka spočívá na otázce o existenci duše a jen s tohoto hlediska je možno ji osvětliti a ji řešiti.

Či nemáte pocit, že tento kvapný rozklad celé naší kultury, její úpadek v nejprimitivnější pud, je možno porovnat s rozkladem těla, které duše již opustila? Co znamenají všechny konference, které jednají o odzbrojení, o světovém hospodářství, o společné práci? Ať někdo mrtvé tělo na pravo, či na levo otáčí, je práce marna, protože dech Boží již opustil pozemskou svoji schránku.

Co »osvícený svět«, jak se zdá, nemůže pochopiti je toto: Člověk ve své pouhé lidské přirozenosti není s to se svými rovnými v pokoji žíti a pracovati. Upadli jsme zase v starou primitivní přirozenost; to pozorujeme s hrůzou. Nespoutaný, překážek neznající, neočistěný, neosvícený život, k tomu ještě vystupňovaný všemi duševními vlohami a dary člověka, není schopen založiti a podporovati rozvoj lidské pospolitosti. Auto s obrovskými reflektory za noci, které bezohledně ku předu se řítí, to je obraz moderního člověka. V nás všech se rozpoutalo, co může jenom ničiti, ale nikoli stavěti. A jenom Kristus,

který mluví o vyšším životě, může nás zbloudilé poučiti.

Volný myslitel na to řekne: »Ukazujete na auto, a chcete nás vésti k betlémským jeslím! Jak to spolu souvisí?«

A k tomu odpovídám: Jenom pozorujte dnešní hrůzné uplatňování všech lidských darů; ono bezmezné ovládání přírodních sil. A to děje se beze všeho vyššího cíle, jemuž by vše bylo podřízeno. Nic neplatí, než moc, majetek a požitek.

A nemá to vše vésti než k nejstrašnějším sporům a bojům? Nemá to vše dospěti k naprostému rozkladu? Či nejsme si vědomi, že bez rozmyslu v mnohém jsme se rozptýlili? Pro samý rozum ztratili jsme rozumnost, nejprostší dobro a světlo pravdy. Všechn rozvoj lidských darů potřebí usměrniti, nemá-li vésti v chaos.

Mudrci od Východu, kteří klečí před svatým Dítkem — to je obraz pravdy. Od té doby, kdy lidská moudrost již neklečí před svatým Dítkem, v jakou to moc bludů, v jaký vzrůst zločinnosti, v jakou hospodářskou politiku vzájemného podvádění ve velkém a věčného boje všech proti všem jsme upadli!

Volnomyšlenkář namítá: »Svaté Dítě? Nerozumím jemu. To jsou krásné pohádky pro děti. A jimi chcete zachrániti Evropu před propastí?«

Zda-li ji zachráníme, těžko říci. Ale soud přijde na všechny, kdo pohrdají věčnými zákony. V 5. knize Mojžíšově čteme o tom mnoho výstražného. Dnes jde o to, abychom poznali příčiny dnešního duševního, všeobecného, neblahého stavu a zachránili se před kletbou těchto příčin. Musíme někde a někdy začít s opravdovým návratem k pravdě.

Zanechte na chvíli svých volnomyšlenkářských předsudků! Vždyť uznáte, že léky každý si opatřuje v lékárně a nikoli v obchodě s dřívím. A uvažte: Nikde jinde nežli v evangeliu lze nalézt, co krotí hněv, tlumí sobectví, a mysl přenáší přes zvířecí rvačky k věčným hodnotám. Když v noci přemýšlíte o nezdárných dětech, o ztracené lásce, nebo o svém neštěstí, nebo o pochybeném jednání s lidmi, nebo hrozící bídě, při tom bezradně se obracíte a konečně rozžehnete světlo. A dá vám útěchu nějaký adresář, nebo Marx, či některý knižní filosof? Kde jest lékař, který jediný dovede vás zachrániti? Kdo dává život a sílu a volá k mužnému sebepoznání? Kdo naučí, aby člověk ustal míti nepravý soucit sám se sebou? Který hlas to je, jenž jediný vyvolá nevylicitelným způsobem skrytý život v našich hlubinách duše a pozvedá nás zpět ke všemu, co je podstatným, co činí člověka klidným, silným a radostným a jej povznáší nade vše, co nepříjemného může mu způsobiti příroda nebo člověk?

A to že je záležitost osobního vkusu? Nikoli. Jenom zde je ona duchovní moc, která vypudí zmatek z duše a tím i zmatek z lidské společnosti. Ona zničí každou lež, překoná všechnu úzkost, roznítí svědomí, vzbudí lítost a zaručí odpuštění. Bez této duchovní moci je duše jako orchestr bez dirigenta. Je hnízdem hadů, kteří se mezi sebou proplétají a zde či tam hledí uštknouti.

Kdo dalek vší mnohomluvnosti čte evangelium, ocitá se náhle jako v zajetí moci, která stvořila nebe a zemi, a vše smiřuje, pořádá, krotí, osvěcuje, co ustavičně a beze všeho řádu dříve jen proti sobě působila.

Nerozumný může žít bez těchto poznatků. Ale čím bohatěji, duchovně, rozumově, umělecky člověk se rozvinul, tím snadněji, není-li chráněn křesťanskou pravdou, propadá klamným domněnkám; propadá sebezbožňování, rozkladným bludům, zbožňování nesmyslů a stínových obrazů. To vše platí pro všechny kultury a civilizace.

Křesťanská kultura znamená: vše řídit k středu, podřídit všechny vedlejší zájmy nejvyššímu dobru. Zachránit se před rozptýlením. Je to tajemství všech organizací, srovnání všech protiv, ozdravení všech duševních sil, je to boj proti smrti. Učitel, nebo prorok? Nikoli. Je to nekonečně více: Přítomnost Tvůrce v jeho tvoru, tajemství všech tajemství, světlo z věčného světla.

To vše opravdu zní nmoderně. Ale kdo má odvahu za dnešních povážlivých zjevů být ještě moderním? Jenom přemýšlejme o základních chorobách a skončí všechn ten moderní nesmysl.

Na viditelném nebi je slunce, jímž všechno žije a dýše. Ale jest ještě druhé slunce, které stojí na neviditelném duchovním nebi a blaží jen toho, kdo je poznal a jím se řídí. Čím více naší době hrozí noc, tím lépe bude toto slunce znovu objeveno, a poznáno jako zdroj světla a síly pro všechno lidské obrození.

Styl románský, gotický, barokový, moderní.

V listopadu před starým románským kostelem sv. Leodegara v Gebweileru v Alsasku. Žluté listí javorové krouží ulicemi, brzo déšť, brzo modré nebe s roztrhanými oblaky. Vstupuji do

kostela a ocitám se v ranním středověku. Jenom pomalu chápu, o co zde se jedná.

Co znamená tento uzavřený svět románského slohu? Tyto klidně se pnoucí oblouky beze všeho vzrušení, plné klidu, a beze vší pýchy? To není gotický vzlet duše k Bohu, který mluví kameny ve velkých katedrálách. To je p ř í b y t e k duše, t v r z v í r y. Architektura dogmatu. Toho dogmatu, v němž a jímž se duše uklidňuje, spořádá, osvěcuje. Vymaňuje z opojení smyslů a zdání, tak že může se odvážiti cesty do svého nitra i vzhůru. A to bez nebezpečí, že zbloudí.

Jaké zde ticho! Jak vše nad čas povzneseno! Jen stará matička sem vchází z tržiště a šeptá věčná slova modlitby. Zde nemůže se dařiti žádné duchovní pýše. Zde je rozřešena největší sociální otázka: Společně zde se koří duševně hluboký člověk a vedle něho dlaždič ulice, prodavač zeleniny, čistič obuvy. »Člověče uvědom si své lidství«; praví chrám. Jenom tak mohou býti překonány všechny následky rozdělení práce — v obou třídách. Zde nezbývá než sklonit hlavu a pokleknout. Zde je asyl sjednocení a rozjímání jediného o tom, co je nejdůležitější. Moderní člověk vycházeje z chrámu ven, kde poletuje sežloutlé listí, cítí s N i e t z s c h e m: »Vrány křičí a letí svištivým letem k lesu, běda tomu, jenž nemá domova.« — —

Štrassburgský Münster! Všechno rozdíl románského a gotického slohu je zde patrný. I zde je vláda církve. Ale zde není to architektura, tradice, dogma, která duši okřídlenou, nadšenou, bez výhrady a v plné jistotě povznášejí k nejvyššímu věčnému zdroji. Kdo před takovou katedrálou stojí, nikdy se neubrání strhující síle a jednotnosti, s jakou vše pne se vzhůru; vše svědčí o jiném světě a každý kámen se odušev-

ňuje. Jaká to vznešená jistota přesvědčení a nazírání v kamenných tvářích na portálu! Jaká určitost v pochopení cíle v liniích svaté legendy i v dějinách, které vedou k Matce přeslavné (mater gloriosa) a od ní ke Kristu na trůnu a k Bohu Otci. Lidem oněch dob bylo to vše živější skutečností, nežli život na tržišti tam opodál. Cesta dějin a duše k Bohu zdála se jim nej-přirozenější ze všech cest života, tak přirozená jako cesta larvy, která se vyprošťuje ze své kukly, aby mohla vzhůru rozepjati svá křídla.

V baroku začíná pozemská přitažlivost znovu působiti na duši, která chce pnouti se do výše. V chrámu barokovém v Hořejším Alsasku stál jsem před obrazem světice, která ztrnule upírá své oči k nebesům. Co znamená a co prozrazuje tento křečovitý pohyb?

Baroko začíná tam, kde začíná rozvrat moderního člověka. Tedy tam, kde již rozum, opojený znalostí přírody a světa, ztrácí smysl pro vyšší skutečnost, ale kde zároveň ještě žije náboženský cit a velký vliv náboženské tradice. Člověk je mocně strhován zemí, poután objevováním a ovládáním vnějšího světa, poznáváním přírody a kouzlem viditelného. Na všech barokových postavách spočívá proto veliká zemská tíha; převládá veliký pocit, že člověk příliš náleží k viditelnému světu. A proto tím křečovitěji a násilněji obrací oči k nebesům; ano prudce je tam vrhá. Je to poslední upřímný výkřik o pomoc shůry, aby člověk nesřítit se dolů.

Porovnáme-li s tím postavy Quattrocenta, anebo prvního křesťanského umění, vidíme všechen rozdíl: Zde je celý člověk oddán vyššímu světu, o něm přesvědčen a jím udržován. I když hřeší, ví o svém hříchu a o soudu. Pro něho nejsou dvě pravdy a dva řády; ale řád jediný,

neochvějný, který plní a ovládá nebesa i zemi. To je patrné v celém postoji tohoto člověka. Tělo se modlí a prosí za smilování neméně nežli oči. Naproti tomu v baroku již je patrný »zánik Západu«. Rozklad vnitřní i vnější jednoty, vybočení ze stylu (právě ono přílišné přestilisování to dokazuje), poklesnutí v ovzduší materiálního, útěk před duchovním zpytováním, tragika nerozmyšlené činnosti, zrada na poslušnosti, službě, na obětech. Úpadek ve vlastní Já. —

V moderním člověku je barok bez upírání očí k nebi. Či lépe řečeno: Moderní člověk upírá své oči právě tak křečovitě a vášnivě dolů, jako barokový člověk upíral je vzhůru. Materialismus jest jeho hlavním heslem. Je to trest za vynucený upřený zrak vzhůru. Ve skutečnosti však dnešní člověk elektrickým světlem moderního, technikou ovládaného a racionalismem osvětleného života, materiálním přesycením, stal se slepým vůči jinému světu.

Ale také věřící, aniž byl si toho vědom, žije v tomto baroku. To jest: on je vniterně rozdvojen. Ochromena je síla jeho víry, není v něm již oné duchovní odevzdanosti. Jeho oko ještě obrací se poctivě vzhůru, ale již jej opájí síla moderního ztechnisovaného života, výhradně reální politika, vypočítaná obchodní skutečnost. Je plachý; leká se onoho rozdílu mezi světem své prastaré tradice a moderního vládnoucího života a autonomní sebejistoty.

Musí však přijíti ještě daleko patrnější a hlučnější bankrot moderních, klamných vymožeností, až člověk konečně pozná jako svůj omyl co dnes zdá se každému zevlounu nejbezpečnější jistotou. A zase bude pociťovati jako skálopev-

nou pravdu, co se mu dnes ještě zdá nepravdivým, protože je to nemoderní a nedá se v moderní řeči dnešní hmatatelně obhajovati.

Světlo evangelia.

»Poznání sebe sama bodlo mne do srdce.« Tak praví Dante, když jeho průvodkyně nebem, Beatrice, ukázala mu Krista v jeho plném božském jasu. Evangelium často připadá nám jako cizí vznešené, slavné poselství z jiného světa. Jako by nám chtělo ukázati vzor, jehož my ani zdaleka nemůžeme následovati.

Ale my velmi často přehlízíme, a to také při vyučování mládeže, že zprávy evangelia o životě, učení a utrpení Kristově nám skýtají velmi jasné a hluboké poznání naší vlastní přirozenosti. A tím, že proti sobě stavějí náš skutečný vnitřní stav a nadzemský vzor Kristův, osvětlují všechnu temnotu našeho pozemského života. V evangeliu spočívá veliké tajemství, jak vzkřísiti z mrtvých lidské nitro.

Písmo sv. nevolá nás přísnými a důtklivými slovy k následování Krista. Ale padá z něho náhle nebeské světlo v duši, a ukazuje nám naše neuvědomělé nevolnictví a naši prolhanost před sebou samými. A pak zůstavuje nás, abychom sami se rozhodli.

»Mistře, řekni co mám činiti?«, tázal se bohatý mládenec Pána Ježíše. A když slyší jeho odpověď: »Chceš-li dokonalým býti, prodej vše, co máš...«, poznává že není schopen rady Kristovy následovati, nad svoji malost se povznáseti, všeho se vzdá-

ti a vše obětovati. A my všichni musíme si doznati, že jsme takovými, jako onen evangelický mládenec. Chceme býti právě jenom tam, kde se nám něco již na tomto světě slibuje, ať je to sláva, čest, láska, štěstí a jiné. Zapomínáme a nechceme znáti o n y n e j v y š š í s t a t k y, pro něž měli bychom ochotně vše v oběť dáti, jakmile jednoho dne máme se rozhodnouti. — Ocitáme se sami v sobě v rozporu, jakmile Kristus mluví k naší duši a vyzývá nás, bychom ho následovali.

»Nevíte, koho ducha jste«, řekl apoštolům, když v nedočkavé horlivosti pro věc, které sloužili, chtěli jako námezdní žoldnéři svolati oheň na nehostinná města. Dožijí se toho, že jeden z nich stane se zrádcem svého Mistra, jiný jej v noci třikráte zapře. Jsou pohříženi v hluboký spánek, když jejich Pán prožívá nejbolestnější chvíli svého života. Takoví jsou lidé. Všichni zůstáváme nevolníky země, z níž jsme stvořeni.

Rovněž podobenství Kristova slouží daleko více tomu, aby osvětlila tento náš denní život, než aby nám ukazovala na život druhý. Ten, jemuž pán beze vší jeho zásluhy, z pouhého soucitu odpustil všecken jeho ohromný dluh, hned vrhá se na svého spoluslužebníka, jenž mu je dlužen jen málo peněz, a dává jej vsaditi do žaláře. To je ono bezcitné, sobecké, tvrdé »Já«, jež zná pouze vlastní nároky a nechce viděti vyšší ohledy života.

A vždy znovu ukazuje Ježíš, jak člověk v malosti a všednosti denní práce a ve své malé družnosti je hluchý pro hlas s hůry.

Každá nicotnost je nám důležitější, nežli ono nejdůležitější. Ve své mysli vždy propouštíme Barabáše a křížu-

jeme Ježíše. Dva světy, které na krátko v nitru zdály se sousediti, hned potom odděluje od sebe nesmírná propast: »S světlo svítí do temnosti; ale temnosti je nepochopily«.

Jsou knihy znamenitých psychologů, které nám jasně osvětlují všecken sebeklam člověka, který je pouze sám sebou zaujat; osvětlují všechny jeho pošetilosti. Ale nejdou tak na základ a na dno jeho nitra, jako to činí evangelium. Neboť nižší svět nemůže býti ze sebe sama poznán a pochopen, a rovněž ne ze světa středního, ale jedině z vyššího světa.

Nejprostší slova Kristova vrhají jasné světlo na náš duševní stav, jej kárají a odsuzují. Tato slova vším svým tónem uklidňují každou bouři, přemáhají všechny vášně, vzbuzují v člověku lítost nad hříchy, zmírňují každé utrpení. Každou událost obracejí k nejvyššímu dobru. Zde teprve poznáváme, co vše nás ovládá, co skrývá se za našimi slovy, jaký boj za našim pokojem, jaké sobectví za našimi oběťmi, jaká nemorálka za naší morálkou, jaká nevěra za naší zbožností, jaká zrada Krista za našim chlubným jeho následováním.

A nyní chápeme všecken ten život dnešní doby a poznáváme, že jednou, snad po dlouhé době, zase vše to strašně na nás se vymstí. Neboť náš život a spolužití s jinými nikdy nemůže trvale obstáti na tom, čím je přirozený člověk; na jeho sobeckém, sebevědomém a pyšném chápání svých činů a zkušeností, na jeho nepřekonatelném, vášnivém kultu vlastní osoby, jeho jedovatém zášti oproti všem, kteří jeho vůli křížují, na jeho nelítostném vykořisťování všeho, co nemůže mu odporovati, a jeho odpírání všem zá-

vazkům a povinností, na jeho vše ve zmatek uvádějící síle lži ve všem myšlení a životě, síle a moci lži, která tím více vyrostla v člověku, čím hlouběji proniklo poselství Kristovo v lidské jednání.

Co je člověk? Kam spěje? Co jej může zachránit? O tom nejjasněji a ve všech směrech plně mluví jenom Písmo sv. Přejde čas, kdy tato kniha nad všechny jiné knihy zase bude nejvíce časovou, aktuální. Všechny časopisy sežloutnou, sotva byly vydány. Ony nevyčerpávají celý život v jeho mnohotvárnosti. Jenom v bibli pojednává se o světové válce, její příčinách a následcích. Jenom v bibli, a to v samém kořeni, luští se všechny reparace a odzbrojení v jejich všech předpokladech a vši směsi a zmatku lží a sebeoklamávání; všechny problémy hospodářské, otázky úvěrů, financí a životních povolání. Všechna jiná literatura neví ničeho o vlastních kořenech těchto neblahých zjevů. A proto upadla ona v naprostou bezradnost, anebo v hrůzyplné šílenství.

Člověk a mír.

Je snadným o míru mluvit a psát. Ale všechno to mluvení a psaní nás od míru jen oddaluje. Inkoust je vždy poslušnější nežli tělo a krev; a tělo a krev je poslušnější, nežli věčně neklidná, vzdorná, nikdy neuspokojená, vždy hledající a těkající duše. »Kde nejsi ty, tam štěstí je.«

Hledíme shora jako na zázrak na dovednost nějakého majitele zvěřince, který dovedl přátel- sky v téže kleci sjednotiti psa, sovu, opici, a

kočku. Ale je nekonečně daleko lehčím vychovávat k míru zvířata, nežli lidi. A obzvláště ty, kteří mezi sebou jsou si blízcí jako příbuzní a sešvakření. Zvíře nic nebéře ve zlé, uedělá zlé tváře; ale lidská duše je na tisíci místech zranitelná, a čeká vždy tisíckrát více, než jí řekneš a jí dáváš. Čeká již od země, co jenom nebe dáti může, a zlobí se na tebe, že je nebe od země tak daleko.

Zvířata rychle se dorozumějí o svých hranicích a svých lovištích. Člověk však nezná žádných hranic; a jen nejjemnější civilizace zjednává výchovu, která opravdově a do všech důsledků vážně chápe rozdíl mezi tvým a mým nejenom kde se jedná o peníze a pozemské plody, ale i tam, kde jde o spravedlivost a zodpovědnost v kterémkoli směru.

Proto nejsou zvířecí pudy člověka největšími strůjci válek, ale jsou jimi lidské vášně. I zvířata znají pud odvety, závisti, ctižádosti. Ale v lidech jedná a zuří pobloudilá nesmrtelná duše, která s nevolí bije do úzkých prostorů tohoto života jako věžní vlašťovka, která zaletěla v malou podkrovní světnici a divoce bije hlavou na zasklená okna. Kain nenávidí Abela nikoli proto, že svět, ale že Bůh má jej radši. Dáblem posedlý nenávidí ty, kteří milují Boha; a i ten zbožný nechce býti ještě zbožnějším u Boha i u lidí býti tlačěn do pozadí. Kde je tomu tak, tam podléhají i svatí, kteří odporovali každé ženě, nadvládě hříchu; neboť sebe sama míti na paměti a jen své hledati a nikoli Boží, toť silnější než všechna svatost. Ale tam, kde jenom své hledáme a jen své chceme prosaditi, již je nenávisť a válka. Naše já toť věčná válka. Proto lidská společnost, která se odpoutala od Boha, není než válka a msta za

dřívější válku. Každý překáží cestě druhého, každý dráždí nervy druhého, každý tiskne druhého, klame druhého. A když hněv dostoupil vrcholu, tam vypukne válka, aby se uvolnilo napjetí, jehož nebylo možno déle nésti.

Čím více vnikáme do života a jednání lidí ve společnosti, tím lépe chápeme smysl evangelia a utrpení Kristova. Neboť Ukřižovaný není jenom rozluštěním všech osobních životních otázek, ale je také jediným základem lidské společnosti. Jenom ten, koho Kristus uklidnil, koho učinil pokorným a jej poučil o pravém životě a pravé svobodě, je schopen přátelského soužití s jinými. Neočistěné, přirozené Já, které chce se vyžít v lidské společnosti a nikoli v Bohu, vyvolá jen válku a končí v otravných plynech. A naše doba jenom žije v posledních toho důsledcích. Jenom čti o těchto skutečnostech závěry a napomenutí v listech sv. Pavla, a poznáš, jak sám apoštol v prvních křesťanských obcích musil o to se namáhati, aby krotil rušivou a rozkladnou činnost ctižádosti křesťanů; on zcela konkrétně nám ukázal, co znamená přirozený stav člověka a co je křest. A kolik kázně, sebepřemáhání a bdělosti nad neočistěnou horlivostí je potřebí, aby člověk vždy znovu nerozlučoval, co Bůh chce spojit.

Jak často je těžkým udržeti mír mezi dvěma švakrovými, které bydlí v témže domě, které jsou sice křesťany, ale nechápou, co znamená míti zřetel na zájmy druhého. Jak těžko je zůstat křesťanem a uplatňovati řád, zachovati hranice vůči povahám, které trpí nadbytečnou vůlí a city, a nechtějí chápati, že křesťanství nežádá jen krocení démonů, ale stejně též po-

slušnost a dělů; neboť neukázněný anděl často horší věci dělá, nežli odpoutaný ďábel.

Není naděje, že by otázka hranic, prestiže a konflikty zájmů mezi národy byly v novém duchu projednávány, dokud se neprojeví v denním soužití více zásad náboženských a více dobré vůle, aby protivy byly odstraněny. Mír zajisté není nejvyšším dobrem; býti ve shodě s pravdou je důležitější, nežli žítí ve shodě s lidmi. A zřejmé přerušování styků a odloučení je mnohdy správnějším, nežli přátelení a urovnávání. Ale tím důležitějším je nejdříve veliká ukáznělost a metoda drobných dobrých slov, vmyšlení se v cizí duši, shovívavost oproti lidským omezenostem; zkrátka, vše co na nás blahodárně působí, nás uklidňuje a od čehož my samy bohužel rádi se dispensujeme když se jedná o to, abychom rázně projevili svoji energii.

Válkami a ničením nesmírných zástupů lidí a statků je lidstvo nejenom trestáno za svoje politické barbarství, ale ještě daleko více za barbarství v denním styku, jehož posledním projevem je surovost ve styku národů. Jsme divočejší nežli divochové, a sklízíme, co jsme zasili a co jsme. Znovu prožíváme dnes, co člověk jest a prožijeme to ještě hrůzněji. Neboť jenom tak může touha po božském a poznání božského zase v hlubinách srdce a rozumu znovu býti probuzena.

Jakobín před katedrálou.

V Dijonu zdvihá se gothická katedrála, na jejíž hlavním portálu všechny sochy apoštolů, mučedníků, svatých a vyznavačů jsou s největší péčí zničeny. Pachatelem byl Jakobín. Za velké

revoluce každý den ráno přicházel ke chrámu, postavil žebřík a velkým kladivem jednu sochu po druhé horlivě rozbíjel. A na prázdnou stěnu byla později upevněna slova: V o l n o s t, r o v n o s t, b r a t r s t v í.

Ten zaslepený člověk nechápal, že vše, co v hesle: Volnost, rovnost, bratrství je života schopno, co je zdravé a opravdu pokrokové, pochází právě od oněch apoštolů, mučedníků, svatých a vyznavačů, které tupě a zuřivě rozbil. Nechápal, že bez jejich obrovského díla, které vykonali ve jménu svého Pána, a to v nitru lidí, a kterým přemohli moc caesarovu, ani francouzská revoluce by nebyla možná.

Nechápal, že žádná svobodná vymoženost, žádné sociální reformy nebyly by dovedly překonati moc panujících a sobectví bohatých. Kdyby byl kvas křesťanského učení pomalu a dlouho ve svědomí oněch nepůsobil, a tam jejich pevnou víru v právo jejich výsad nezviklal, a zároveň v nižších třídách neprobudil ideu rovnosti všech lidí před Bohem, a představu života, člověka důstojného, nerozžehl, nikdy nižší třídy nebyly by získaly onu mravně-náboženskou víru na právo svého osvobození a svého pokroku.

Byly to idey, které z křesťanství se zrodily, jež srdce hořejších tříd dobyly a ochromily silný politický odpor těch, kdo měli moc. Lid nezvítězil v pouličních bojích, ale ve svědomí panujících tříd. A lid svoje posice v té míře zase ztratil, jakmile zapomínal na pravou příčinu svých úspěchů a věřil, že může se spoléhati jen na fyzickou, materiální moc revolučně v jednotu sevřených mas.

V bibli praví Bůh ke vzpurnému člověku: »Zapoměl's že tvé hrozny jsou z mého révového keře.« A není hlubšího

slova, které by vysvětlovalo nynější poměry. Všichni, kteří dnes s hrůzou a odporem vidí, kterak nový cesarismus slavená »lidská práva« a důstojnost osobnosti posměšně nohama šlape, jak nové barbarství bez výčitky jde přes všechno, co se zdá zabezpečeným statkem lidské civilisace, všichni ti ještě nepochopili že »jejich víno pochází z onoho nebeského révového keře«, o jehož zničení právě oni a jejich předkové ve jménu špatně pochopené svobody a rovnosti usilovali.

Všechna opravdová svoboda pochází z duchovního osvobození lidské osobnosti, jak ji Kristus hlásal a svým příkladem potvrdil. Všechno překonání sociálních nerovností pochází ze studu před křesťanským Bohem. Všechno pravé bratrství z vítěztví kříže nad samolibou a sebou stále spokojenou lidskou přirozeností.

Krise hospodářská a náboženská.

Lámeme si hlavu nad tím, které jsou příčiny světové hospodářské krise. Odkud tento děsivý rozvrat v době, kdy lidská organisace slaví svůj největší triumf?

Dostojevský řekl: »Z á p a d z t r a t i l K r i s t a. Na to jednou musí zaniknouti.« A N i e t z s c h e prohlásil: »Zabili jste Boha; ale naprosto ještě nevíte, co se stalo. Jaké moře jste vyčerpali; jakou zemi jste odpoutali od jejího slunce. Neřítíme se všichni v nic, v bezedné nic? Ale to vše ještě nedoniklo k vašim uším.«

Nyní však již tato ohromná událost donikla nejenom k našim uším, ale dospěla též k nejzazším střediskům síly v lidském řádu a jejich společné práce, a tam dokonala své důsledky.

Ale mnozí nechtí pravou příčinu toho poznati. Snad proto, že se hlásá ještě v staré řeči, které moderní člověk nyní ještě nerozumí.

Zástupci církve praví svým současníkům: Kde již nevládne Otec, Syn a Duch svatý, tam musí se svět rozpadnouti ve své atómy. Ale to nezní jim dosti věrohodně, neboť skoro všichni jdou v politice s oním duchem doby, která naši zemi odpoutala od jejího slunce.

Moderní člověk světového tržiště je ruchem výměny, nabídky a poptávky tak opojen a zaujat, že si neuvědomuje neviditelné a vše podpírající skutečnosti. Hledí na vše jako na vzpomínku dalekých dětských dní, která stále víc a víc bledne jako bílá plachetní loď, jež ponenáhlu uniká a mizí očím. »Spěchá pryč na zelených stezkách a brzo jest jen jako labuť.«

A přece to, co zdá se modernímu člověku snem a legendou, je skutečnějším, osudovějším a více rozhodujícím než vše, co vidíme a hmatáme. A dnešní lidstvo začíná k tomuto poznání dozrávat.

Zkuste přece jednou čísti evangelium a listy apoštolů jako nejmodernější lidé, a srovnávejte duševní stavy, které tam se líčí, s poměry naší doby. Tam jedná se o čtyři velké události: Bůh, Kristus, Duch svatý a člověk v jejich vzájemném styku. Ale i celý nižší svět zde se hlásí: Peníze, moc, nepřátelství, nemoc a smrt. A člověk je k tomu veden, aby tuto nižší skutečnost chápal, ji ovládal a řídil jenom s hlediska jiné, božské a tvůrčí skutečnosti. Tedy nikoli nejdříve pozemský zájem, ale Bůh. Je nabádán, aby měl na zřeteli věčný zájem, v němž ono pozemské získá svoji pravou míru, svůj správný pořad, v němž jeho divoké touhy se utiší a zastydí.

Ty, člověče, nejsi v první radě interestent-zájemce, ale v tobě klíčí život věčný. V této přirozenosti věčna máš se rozvíjeti; všechny jiné záležitosti této pravdě podříditi, i všechnu bolest, příkoří a zklamání tohoto světa. Není boje ani pokoje za každou cenu, ani úspěchu ni zklamání za každou cenu, ani zdraví ni radosti za každou cenu. Bůh sám stanovil »cenový rejstřík«. Ty dobře jej znáš a máš ho dbáti. To je veliký řád náboženství; a jenom v něm je život důstojný člověka.

Neznáš-li Boha, jsi osamocen, opuštěn na tomto světě. Nemáš otce ni matky, ni sourozenců, ni přátel ani společníků — bez Boha. Tvůj bližní se rozplyne v tvých myšlenkách, tvůj manžel či manželka budou matnými stíny, nejvyšší smlouva cárem papíru, neboť není žádného lidského práva, kde nezná člověk práva Božího. Vše je dovoleno, vše se líbí. V žáru rozpoutaného Já každý ohled k lidem je obětí.

To vidíme dnes v každém koutu ulice. A tento vnitřní stav člověka je hlavní příčinou světové krise. Nikdo nemá důvěry k druhému; jeden zájemce nerozumí správně zájemci druhému. Jakási egyptská nemoc jim brání, že nepoznávají svůj pravý vlastní prospěch. Jsou to galejní otroci svého úzkého sobectví. Odnaučili se obětovati Bohu; neznají již věčného dobra. Proto nevidí též pravého pozemského dobra, v kterém mohli by se sjednotiti s bližním a s nejhlubšími zákony skutečnosti. — —

Ve chvíli, kdy vše to pociťujeme a bezradně hledíme kolem sebe, mluví k nám sv. Pavel o »připočtení zásluh Kristových«. Jaká to theologická mlžina, že ano? Ale jenom

trpělivost! Budete tomu všemu zase brzo rozuměti. Jen čtete bez předsudků Nový zákon a nechte stranou všechny stručné otázky. Čtete závěrečná slova listů sv. Pavla, a hned poznáte, a právě dnes znovu poznáte, že zde j e d n á s e o v y k o u p e n í č l o v ě k a - z v í ř e t e. Zde nezní žádný orchestr lidských pocitů; zde vládne dokonalá svoboda; zde je položen základ lidské společnosti, zde jeden nese břímě druhého, zde nehledá člověk jenom své, zde stává se člověk shovívavým, zde přibijí se na kříž slepé sobectví, zde není vášnivých sporů. Zde zajišťují si svoje právo tím, že hájím právo tvoje. Zde Bůh stal se člověkem; zde jednáme z nového středis-ka; zde jsou luštěny všechny pozemské nesnáze.

Literát rozkladu, který nemá kořenů ani v tomto životě, ani v jiném světě, všemu tomu jenom se směje. Nenávidí teologii, protože je tak nesvoboden, že nechce viděti živé pravdy, a že jsou též, theologie a theologové, kteří toho nepochopili. Ale moderní světová krise jej poučí: **O n a j e n e j v ě t š í t h e o l o g i í v š e c h č a s ů; o n a v y d á s v ě d e c t v í p r a v d ě k ř í ž e, p ř e d n í m Ź m u s í u m l k n o u t i v š i c h n i l i t e r a t i.**

Cesta k pravému poznání.

Indičtí myslitelé hledí na západního člověka jako na veliké dítě, které svět viditelných a hmatatelných věcí považuje na jedinou skutečnost. Západní člověk nenahlíží, že pravý život lze pochopiti jedině tím, že se odvrátí od viditelného světa a zahloubá se hluboko ve své vlastní nitro. Západní člověk vše obětoval, aby odhalil tajemství vnější přírody a pochopil její zjevy a zákony. Ale tím ztratil všechnu souvislost se světem

nadsmyslným. Uvykl ve všem svém myšlení a ve své víře vycházeti vždy z představ viditelného světa a nevnímá vůbec svědectví vlastního nitra. Proto také nerozumí, čemu jej učí kříž.

Zná pouze nesmírnou sílu životních pudů v tomto světě, průbojnou moc všeho stvoření, které chce růsti a se množit, a sám v nitru této moci podléhá. Proto nemůže pochopiti, proč právě křížování tohoto života má znamenati nejvyšší pravdu a směrnici pro lidský život. Naslouchá pouze rušnému životu; jen ten zdá se mu skutečným žitím, a nemá smyslu pro život, který mluví z tichého nitra.

V zajetí smyslového nazírání na život nechápeme, že smrt na Golgathě znamená vítězství a vyvrcholení vyššího a mocnějšího života, než je ten, který se rozvíjí v pouhé přirozené tělesnosti.

Ohlušující hřmot vnějšího životního proudu, palčivá touha po všech jeho potřebách, po jejich pozorování a po jejich dosažení zcela vyplňuje naši duši. Nejsme si již toho vědomi, že tento přirozený řád je pouze vnější hmotná stránka nekonečně vyššího, tvůrčího života, jehož prasíla jen tenkrát v nás bude působiti, když přestaneme plně se zahloubávati ve smyslové cíle života. Již nepozorujeme, jak jsme duchovně nerozlučně spojeni s oním skutečným životem, jak důtklivě nám připomíná svá práva, kdykoli otročíme viditelnému světu. Nepozorujeme, jak těžce se mstí, kdykoli jsme se dopustili zrady na jeho požadavcích. Nemáme již žádného klidu, abychom slyšeli ony nejhlubší hlasy svého nitra; žijeme zcela ve vnějším svém světě, v jeho zájmech a zkušenostech. Proto není divu, že uprostřed všech těch temných představ o silách a o životě, které plní naše nitro,

zdá se nám všecken život, utrpení a učení Kristovo buď pohoršením, nebo bláznovstvím, nebo jenom pouhou zbožnou legendou.

Kdo chce opravdově pochopiti, čemu nás učí kříž, může to chápati jen v nejhlubším mlčení, v odloučenosti od světa a v zahloubání ve vlastní nitro. Jenom tak Ukřižovaný a Vzkříšený může býti poznán nejhlubší životní silou duše jako vyplnění a vyvrcholení lidské bytosti, a jako jediná cesta, pravda a život. Když s v. J a n z k r í ž e dospěl k tomuto poznání, napsal: »Jediné Slovo vyřkl věčný Otec, totiž svého Syna, a toto Slovo mluví ustavičně ve věčném mlčení. A zase jenom v mlčení musí býti toto Slovo duší chápáno.«

Nedůslednost.

Na velkém mezinárodním shromáždění byl přítomen znamenitý učenec, dokonale ovládající látku, která byla předmětem jednání. Nešetřilo se řečmi, z nichž nejedna diskusi spíše zatemňovala. Celé moře frází jako by se rozlévalo přednáškovou síní. Učenec s nimi nesouhlasil. Byl zcela jiného názoru a přesvědčení. Ale jeho skromnost a jakási váhavost mu stále překážela, že nechopil se slova. A přece mohl znamenitě přispěti k vyjasnění hovorů, ano dáti jim nový, potřebný, účelný směr. A než se rozhodl, že přihlásí se k slovu, bylo jednání prohlášeno za skončené. Z vítězili povrchní mluvkové, nevědomci, mělcí frásisté.

To je pouhý příklad častého zjevu v našem veřejném přednáškovém světě. Máme stále na zřeteli vznešené idey; jsme jimi skrz na skrz

naděni, jimi prodchnuti. Ovládají nás zcela. Těšíme se v duchu, že pracujeme pro lepší příští doby, pro záchranu lidstva, pro nové pokolení. Hoříme přímo netrpělivostí, nedočkavi, že všechn tupý, krátkozraký odklon a odpor tohoto světa bude překonán. Že naše názory zvítězí; že idey začnou se uskutečňovati.

Ale v pravé a příznivé chvíli nedovedeme se »hlásiti k slovu«. V proud denních událostí a věčného rozporu člověka s člověkem neumíme zasáhnouti. A to snad má znamenati, že již je viděti jitřní červánky nové doby? Naše nerozhodnost a váhavost nám snad šeptá, že poměry se vyjasňují. Mlčíme. K slovu se hlásí jenom podrážděné a rozechvělé nervy, hlučící samolibost, mnohomluvnost těch řečníků, kteří sami rádi se poslouchají a touží od jiných býti slyšeni. Mluví jenom povrchní city, které pouze vlastní blahobytnost a bezpečnost mají na zřeteli. Všady hlásí se k vítězství zdánlivý prospěch a zdánlivé dobro na místo skutečného nejvyššího prospěchu a dobra.

Kdybychom své denní řeči a úsudky mohly roentgenovými paprsky prosvítiti, s úžasem bychom poznali, v jaké mlhovině svého vnitřního života se nalézáme. Jakým nízkým citům ponecháváme v životě hlavní slovo.

Jednou z hlavních ctností je bdělost, rozhodnost. Bez ní často nejvyšší ctnosti usínají. Teprve bdící rozhodnost ukáže nám, zda a jakou opravdovou vůli máme. Jenom ona spojí naši víru s naším životem. Jen tak překonáme všechn vliv viditelných věcí.

Nyní mnoho se mluví o tak zvaném »Oxfordském hnutí«. Ono se snaží bojovati proti

»spavé nemoci« a malátnosti v křesťanství. Kdo pochopil ducha evangelií a vidí, jak plyne skutečný život, brzo pozná, jak veliký je rozpor mezi nedělním evangeliem, jež v chrámě slyšíme, a naším jednáním o všedních dnech. Jak žijeme proti duchu evangelia. Pozná, jak ustavičné hlásání, že nastane nový život v Kristu, je lež a sebeklam. Neboť tento nový život ještě nikde se neprojevuje. V hrubých, prudkých odpovědích, jež vyvolala naše podrážděnost, v boji o vlastní právo, v rodinných svárech a nedorozuměních, v politické diskusi, ve způsobu, jak odpovídáme těm, kdo nám ublížili, je velmi málo ducha evangelií. V křesťanství onen vyšší svět prostupuje tento pozemský život. A právě tento nepochybný přechod neviditelného světa do světa viditelného, jak jej spatřujeme v Kristově umývání nohou apoštolům při poslední večeři, znamená skutečné obrácení člověka.

Jenom tento projev evangelia ve vzájemných stycích a v obcování člověka s člověkem, člověka se zvířetem, ano i s neživými věcmi, je vlastním vyvrcholením křesťanského bohosloví, které není pouze učením o Bohu, ale učením o vtělení Božím, jeho projevování se ve všedním životě, na tržišti, v prádelně, v střetnutí se lidských rozporů, ve schůzích, v dorozumívání se, ve vychovatelských pokynech a napomenutích.

Oxfordské hnutí právě v tom jde k jádru všeho lidského života, že ve správném vyřízení lidských sporů, v pokřesťanění divokého sobectví, v ozdravění otrávené paměti uplatňuje vyšší řád. Bez tohoto zušlechtění nebylo by křesťanské učení pochopeno a půda pro křesťanskou víru zůstala by nepřipravena a nevzdělána.

Kde není křesťanského ducha, tam ovšem velmi nedostatečnou náhražkou byla by nějaká kniha o slušném obcování s lidmi. Stačila by sociální morálka. Vyrostl by způsobilý člověk, na zevnějšek gentleman, ale bez vyšší a hlubší kultury. Upadlo v zapomenutí, že je potřeba nedělní evangelium uplatňovati v celotýdenním životě. Že »království nebeské« podle hluboké paraboly Kristovy podobno je kvasu, který má duši proniknouti, zušlechtiti a k Bohu povznést.

Dogmata jsou pro člověka nutna. Dogma jest jako pevná, vyhraněná vosková buňka, která chová a chrání med, aby nebyl deštěm rozředěn a smeten. Ale med je k tomu, abychom jím své pokrmu osladili, učinili je výživnějšími. Med nesmí v buňce vyschnouti.

Žádná sociální morálka a žádné nauky o slušném chování nikdy nenahradí, co nám ve vzájemném styku skýtá učení o kříži. Neboť ono nejvyšší i nejhlubší, ono nejjemnější v lidské dobromyslnosti, lásce a soucitu a v oběti nelze sociologicky vystihnouti. Vše to není jenom nad všechn náš rozum, ale také nad každé naše slovo. Není »z tohoto světa«.

Ale přece má se to vždy projevovati v tomto světě, v tomto pozemském pekle, v dnešním hluku ulice, v životním boji. Má se projevovati ve všem nejmenším, nejjednodušším, každodenním a proto všedním. Jenom tak se povznese tento svět. Potom stane se bohosloví praktickou pravou vědou. A pravého křesťana bude možno rozeznati od pohana, nevěrce, volnomyšlenkáře. Od každého, který zůstal ve stavu pouhé porušené přirozenosti. Bohověda znamená stále uvědomování si Boží všudypřítomnosti, jeho moci nad životem i smrtí.

Omyly v manželství.

Učitelka dívčí školy se táže: »Jak se říká manželství, v němž žije muž s několika ženami?«

Žákyně odpovídá: »To je tak zvaná *p o l y g a m i e*.«

Učitelka: »Dobře. A jak se jmenuje manželství, v němž žije muž po celý život s jednou ženou?«

»To je tak zvaná *m o n o t o m i e*.«

V tomto smyslu připadá modernímu, varietnímu, rozmanitost hledajícímu člověku monogamie spíše jako zastaralý způsob svazku muže a ženy, který je v rozporu s právy a potřebami, podle nichž člověk nové doby zařídí svůj život. Stále více jedná náš nový člověk jako Japonec na nebezpečných střediskách zemětřesení své vlasti. On staví zcela malé provisorní dřevěné domečky, protože přes noc může všechno býti zničeno. Tak i dnes mnohé manželství jest jenom lehké provisorium, které zcela závisí od milosti či nemilosti erotického zemětřesení. Jsou to *k r á t k o d o b é p o m ě r y*, *k r á t k o d o b é p ů j č k y*. Krátkodobé engagementy, které mají nahradit vše, co dříve bylo založeno na trvalo. V *G o e t h o v ě F a u s t u* se praví: *Und was in schwankender Erscheinung schwebt, befestigt es mit dauernden Gedanken.*« Řekli bychom: A co plyne v kolísavých představách, upevněte trvalými myšlenkami. A dnes mohli bychom říci: »A co je trvalým zjevem, jen uvolněte kolísavými myšlenkami.«

Ve všech velkých civilisačních dobách vycházelo se z nejhlubší nedůvěry v jednotlivce a v jeho kolísavou vůli, v níž sám na sebe spoléhal.

A proto byla omezována jeho kolísavost, nestálost, četnými mravy a posvěcením; a lidská

společnost byla chráněna závazky před divokým tancem jeho nálad. Dnes vládnoucí zásadou je tak zvané »individuální štěstí«.

Nyní nastala doba velikých zklamání. S mužem, který v obtížném a prosaickém manželství třikrát již vystřízlivěl, setká se roztomilá mamselka a opojí jej illusí lásky. »Ty oblakový, smyslný namlouvači, dívka vede tě za nos!« — »Nemluvte tak, můj pane! Tato dívka je zázračné stvoření, ona mi přináší nový život. Před tím žil jsem jako v pološeru.« Je to dosti smutné, velectěný pane, že Adam, který Bohem jen z prachu země mohl býti vzbuzen a znovu vzbuzen, nyní se domnívá, že potřebuje Evy, aby mohl býti zrozen a znovu zrozen. Tak to půjde, věřte mi. A nejdéle po dvou letech budete hledati novou Evu, až konečně jako ubohý cár zůstanete pohozen na silnici.« —

Všechna idea o individuálním štěstí, z níž tací mužové (i ženy) vycházejí, nepochází z minulých poměrů, kdy láskyplný poměr žádal řadu všeliké zodpovědnosti a duševního souzvuku. Kde u manželů nastala vnitřní, duševní roztržka, tam již prchlo pravé štěstí. Tam, kde jeden z manželů, aby byl »šťasten«, aniž by dříve pochopil vážnost a tragiku manželství (říká si: »Nejprve mne zlomilo manželství a potom já zlomil je«), druhého člověka »vyhazuje ze saní«, tam dává špatný, rozkladný příklad, vyhlazuje všechnu minulost s jejími nevýslovnými vzájemnými závazky, pohrdá zákonem věrnosti, který v samých hvězdách je napsán a z nichž láskyplně svítí a v noci ve svědomí pálí, byť ve dne denními světly byl překonán, — tam chybí ucelenost a vyrovnanost duše, z nichž jedině vyplývá štěstí, které naprosto nezáleží v opojení; tam ničeho není v duši, co by mohlo dvě-

ma lidem pomoci, aby dále žili v lásce a se snášeli, když první opojení se rozplynulo v drsné skutečnosti a ve skutečných slabostech.

Ovšem nejsou všechny omyly v manželství jen smyslného rázu. I když samo uzavření manželství bylo základním omylem, může přece pravá láska, která povstala z objeveného »příbuzenstva ducha«, jednoho dne v jednom z manželů, který pocítil zklamání nejsilněji a jej uvrhl v nejtěžší rozpory, se probuditi. Vždyť nejsme na světě jenom proto, abychom uskutečňovali »příbuzenství ducha«.

Kdo »svého« hned na poprvé nenalezne, má jinou hvězdu a jiné úkoly a může ve svém jemnocitu vytrvati a nedomnívati se, že musí své právo na lásku, a to proti lidskému i božskému zákonu, stůj co stůj proti osudu si dobýti. Neboť v takovém případě nová volba na konec byla by jenom klamem; anebo jeden z manželů, který má již první manželství za sebou, a druhý, který s mnohými illusemi teprve v ně vstupuje, ukáží se tak nestejnorodými a nesnesitelnými, že druhé vystřízlivění bylo by strašnější nežli první. Naše právo na věrnost, stálost, zodpovědnost, paměť je větší, světější a všeobecnější nežli »naše právo na lásku«. A tu život nám jenom tehda přinese, když nikdy nebudeme chtíti ji prosaditi proti onomu vyššímu právu, které je velkou zárukou vši pravé lásky. Jeho kletba, nebo jeho požehnání vždy konečně rozhoduje »o individuálním štěstí«.

V Göthově »Vilhelmu Meisterovi« je skupina moudrých mužů a žen, která chce dáti vážnou odpověď na naléhavé a vážné životní otázky. A jenom na jednu otázku neodpovídají: »Jak se stanu šťastným?« Carlyle praví, že toto místo dalo poslední a roz-

hodný popud k jeho vnitřnímu obratu. Pravý muž netáže se po štěstí, neboť je něco vyššího než ono. Štěstí dostane se jenom tomu, který za ním se nehoní, ale především se táže po své zodpovědnosti, a snaží se založiti pořádek a řád ve vlastním životě. Nepravé, klamné a jednostranné nazírání na individuální štěstí a individuální právo na život zní jako lomozné a dětinné dupání netrpělivého moderního člověka před nádražní přepážkou, které se mnohonásobně přeneslo na veliké celky a kolektivy. Na nádraží pro zboží stojí obrovský vůz kteréhosi zvěřince; všechny druhy zvířat v něm bručí, ano řvou po svém štěstí tak, že ustrašené matky volají své děti domů.

»Kdo miluje život svůj, ztratí jej, ale kdo ztratí život pro mne, nalezne jej.« Řekl Kristus.

Je naprosto klamné jak pro jednotlivce, tak pro národy, proti sobě stavěti na jednu stranu volný život, zdar, zdraví, štěstí, a na druhou stranu mravní zákon. Život a štěstí mají nepoměrně hlubší a universálnější zákony, než si představujeme.

Není možno, aby člověk s ukradenou kostí běžel do kouta a tím byl šťasten. Jsou mnohdy rozrušující a tragické případy, jež vedou k rozvodu manželů; ale jsou též zapuzení, které ten, jenž vše vidí, neodpustí. I ty budeš potom zapuzen.

»Iudex ergo cum sedebit, quidquid latet, apparebit; nil inultum remanebit. Soudce zasedat až bude, zjeví se, co skryto všude. Bez trestu zda něco zbude?«

To vše zní velmi nemoderně a autonomní dnešní umělec života má proto jen povýšený úsměv. Ale jak jste při tom směšní vy, těkající lemurové, nevolníci pudů, kteří pro samé ženění

nevíte již nic o právech a zákonech manželství!
Jaké to zneuctění, jaký úpadek muže a ženy!
Mužem býti, znamená vždy býti představitelem
a vykonavatelem pořádku, zakladatelem státu,
obhájcem a organisátorem. To byl nejsilnější
jeho pud, kterému se každý jiný nižší podřídil.
Dnes nejsou muži, ale mužíčkové, kteří chtějí
své štěstí za každou cenu. A jsou ženy, které
s takovými mužíčky jsou šťastny. Jaká to
skromnost!

O B S A H :

Úvod překladatelův	7
Foerster sám o sobě	9
Bůh a svět	13
Zásadní rozhodnutí	15
Víra a život	18
Člověk a osud světa	22
Kříž a život	25
Znamení, jemuž budou odpírati	27
Hříšný spánek	31
Zakopaná hřivna	32
Probuzení	35
Základ společnosti	38
Vzdělání	40
Člověk a jeho osud	42
Sv. František z Assisi a dnešní světová bída	46
Kristus a volný myslitel	48
Sloh románský, gotický, barokový, moderní	52
Světlo evangelia	56
Člověk a mír	59
Jakobín před katedrálou	62
Krise hospodářská a náboženská	64
Cesta k pravému poznání	67
Nedůslednost	69
Omyly v manželství	73